

Vereniging Nederlandse Organisaties Vrijwilligerswerk

In veilige handen

**Voorkom seksueel misbruik minderjarigen in
het vrijwilligerswerk**

Versie 29 juli 2009

In veilige handen

Voorkom seksueel misbruik minderjarigen in het vrijwilligerswerk

© NOV, juli 2009

Meer informatie: www.nov.nl en www.inveiligehanden.nl.

Voor vragen over het project In veilige handen kunt u contact opnemen met projectleiders Saskia Daru (s.daru@nov.nl of 030 789 2049) en Ronald Hetem (r.hetem@nov.nl of 030 789 20 52).

Met overige vragen kan contact worden opgenomen met de kennislijn van MOVISIE (kennislijn@movisie.nl of 030 789 21 12).

Inhoudsopgave

<i>Voorkom seksueel misbruik minderjarigen in het vrijwilligerswerk</i>	2
Inhoudsopgave	3
1. Project In veilige handen	5
2. Wat is seksueel misbruik?	6
2.1 Definitie	6
2.1.1 <i>Wat zegt de wet?</i>	7
2.2 Hoe groot is het probleem?	7
2.2.1 <i>Hoe vaak komt het voor in het vrijwillig jeugdwerk?</i>	7
2.3 Gevolgen	8
2.3.1 <i>Wat zijn de gevolgen voor het slachtoffer?</i>	8
2.3.2 <i>Wat zijn de gevolgen voor de omgeving?</i>	8
2.3.3 <i>Zijn er kinderen die kwetsbaarder zijn om slachtoffer te worden?</i>	9
2.3.4 <i>Waarom zwijgen slachtoffers</i>	10
2.4 Informatie over plegers	10
2.4.1 <i>Wie zijn de plegers?</i>	10
2.4.2 <i>Wat zijn motieven van plegers?</i>	10
2.4.3 <i>Hoe zien plegers zichzelf?</i>	11
2.4.4 <i>Hoe bewerkstelligen plegers hun daden?</i>	11
2.5 Hoe signaleer je seksueel misbruik?	12
3. Help, het is mis!	14
<i>Stap 1: Neem de melding aan</i>	14
<i>Stap 2: Formuleer een tweespan</i>	14
<i>Stap 3: Stel een coördinator aan</i>	14
<i>Stap 4: Win advies in</i>	15
<i>Stap 5: Voer een gesprek met betrokken jeugd lid en ouders</i>	16
<i>Stap 6: Voer een gesprek met en neem maatregelen t.a.v. beschuldigde</i>	17
<i>Stap 7: Besluit over aangifte en inschakelen klacht/tuchtrecht</i>	18
<i>Stap 8: Informeer betrokken vrijwilligers</i>	18
<i>Stap 9: Informeer direct betrokken ouders</i>	19
<i>Stap 10: Sta pers te woord</i>	19
<i>Stap 11: Neem maatregelen na uitspraak van Justitie of klacht/tuchtrecht</i>	20
<i>Stap 12: Registreer beschuldigde op waarschuwingslijst</i>	21
<i>Stap 13: Informeer direct en indirect betrokkenen</i>	22
<i>Stap 14: Evalueer, sluit zaak af en zorg voor dossiervorming</i>	22
4. Hoe maak ik mijn organisatie veilig?	23
<i>Stap 1: Op de agenda</i>	23
<i>Stap 2: Omgangsregels</i>	24
<i>Stap 3: Gedragscode</i>	24
<i>Stap 4: Risicoanalyse</i>	26
<i>Stap 5: Vertrouwenspersoon</i>	27
<i>Stap 6: Aanstellingsbeleid</i>	27
<i>Stap 7: Meldprotocol</i>	29
<i>Stap 8: Reglement en statuten</i>	30
<i>Stap 9: Training</i>	30
<i>Stap 10: Veilige omgeving</i>	30
<i>Stap 11: Tuchtrecht</i>	31
<i>Stap 12: Registratiesysteem</i>	31
<i>Stap 13: Informeer betrokkenen</i>	31
5. Bijlagen	33
Bijlage 1, toelichting op de definitie seksueel misbruik	33
Bijlage 2, wetsartikelen	34
Bijlage 3, voorbeeld van omgangsregels	35
Bijlage 4, Voorbeeld gedragscode (vrijwillige) medewerker	36

Bijlage 5, toelichting op voorbeeld gedragscode	38
Bijlage 6, Doelgroepenanalyse: voor wie een VOG?.....	41
Bijlage 7, voorbeeld meldprotocol	43

1. Project In veilige handen

Voorkom misbruik van minderjarigen binnen een vereniging of vrijwilligersorganisatie. Dat is de doelstelling van het project 'In Veilige Handen'. Het project ondersteunt verenigingen en vrijwilligersorganisaties bij het voorkomen van en omgaan met seksueel misbruik. Inzet: minderjarigen écht veilig op de sport- of hobbyclub.

Niets is zo fijn om als vereniging of vrijwilligersorganisatie te kunnen zeggen dat je een geoliede machine bent die haar zaakjes goed op orde heeft. Dat geldt niet alleen voor het organiseren van activiteiten, het werven van vrijwilligers of het op orde houden van de financiën; dat geldt ook voor het voorkomen van seksueel misbruik. En voor het adequaat omgaan met de gevolgen, als het toch gebeurt.

Voorkomen

Voorkomen is beter dan genezen. Dit cliché is misschien wel nergens zo belangrijk als bij seksueel misbruik. En dat voorkomen moet worden dat minderjarigen in het vrijwilligerswerk seksueel misbruikt worden, dat staat vast. Maar hoe doet u dat binnen het vrijwilligerswerk in een vereniging of vrijwilligersorganisatie? Hiertoe is een stappenplan ontwikkeld dat begint bij het bespreekbaar maken en eindigt bij een registratiesysteem. Deze 13 stappen, beschreven in hoofdstuk 4, helpen u om achter de schermen alles zo te regelen dat minderjarigen echt in veilige handen zijn binnen het vrijwilligerswerk.

Het is mis!

Seksueel misbruik komt voor. Ook in het vrijwilligerswerk. En als het mis is, is niets zo belangrijk als een adequate hulpverlening. Wat moet er eerst gebeuren? Welke verantwoordelijkheid heeft een vereniging of vrijwilligersorganisatie? En welke niet? De 14 stappen beschreven in het hoofdstuk 'Help, het is mis' bieden houvast.

Project 'In veilige handen'

Met het project 'In veilige handen' werkt NOV, in opdracht van het ministerie van Justitie, aan het ondersteunen van vrijwilligersorganisaties bij het voorkomen en adequaat omgaan met seksueel misbruik. NOV werkt hiervoor in een taakgroep samen met MOVISIE, NOC*NSF en Scouting Nederland.

2. Wat is seksueel misbruik?

Seksueel misbruik is een breed begrip. Het kan variëren van dubbelzinnige opmerkingen en seksueel getinte grappen tot aanranding en verkrachting. Maar iedere vorm van seksueel misbruik heeft één overeenkomst: een machtsverschil tussen pleger en slachtoffer. Bijvoorbeeld door sekse, leeftijd of het aantal plegers. In het geval van leeftijd is de wet heel duidelijk. Seks met iemand jonger dan 16 is per definitie strafbaar.

Bij seksueel misbruik gaat het om seksuele handelingen, toenaderingen of contacten die tegen de zin van de minderjarige gebeuren. Deze acties kunnen plaatsvinden in een relatie waarin sprake is van een ongelijke machtsverhouding. Voorbeelden hiervan zijn de afhankelijkheidsrelatie tussen vrijwilliger en minderjarige, ouder en minderjarige of leerkracht en minderjarige. Seksueel misbruik kan zowel meisjes als jongens overkomen. Een minderjarige kan worden gedwongen seksuele handelingen bij zichzelf te verrichten of seksuele handelingen bij anderen uit te voeren. Of tot het toekijken bij seksuele handelingen van anderen, te kijken naar pornografisch materiaal of seksueel getinte/pornografische opnames van zich te laten maken.

Machtsverschil

Bij seksueel misbruik is er eigenlijk altijd sprake van ongelijkheid in macht tussen slachtoffer en pleger. Dat machtsverschil kan te maken hebben met:

- leeftijd, volwassene tegenover minderjarige;
- positie/relatie, trainer tegenover sporter;
- aantal, groep tegenover eenling;
- fysieke ontwikkeling;
- sekse;
- wel of geen handicap.

Slachtoffers kunnen door dit machtsverschil niet of weinig weerstand bieden aan de pleger. Een pleger kan zijn invloed op verschillende manieren aanwenden. Vaak gaat dit heel subtiel: lieve woordjes, cadeautjes geven, de minderjarige van zich afhankelijk maken. De minderjarige kan dat in eerste instantie ervaren als leuk en pas later beseffen hoe vreselijk het was. Soms gebruiken plegers minder subtiele vormen van dwang, zoals dreiging met geweld, emotionele en psychologische druk of chantage om de minderjarige te dwingen tot geheimhouding.

2.1 Definitie

Een veel gebruikte en praktische definitie van seksueel misbruik is:

'Elke vorm van seksueel gedrag of seksuele toenadering, in verbale, non-verbale of fysieke zin, opzettelijk of onopzettelijk, die door de persoon die het ondergaat als ongewenst of gedwongen wordt ervaren; en /of plaatsvindt binnen een ongelijke machtsverhouding (volwassene-minderjarige, hulpverlener-cliënt, leerkracht-leerling, trainer-pupil, leiding-jeugdlid, e.d.); en /of andere handelingen of gedragingen die strafbaar zijn volgens het Wetboek van Strafrecht.'

Lees ook de toelichting op de definitie seksueel misbruik in bijlage 1. Informatie over de juridische en psychosociale aspecten van seksueel geweld leest u in de zedenalmanak op www.huiselijkgeweld.nl.

2.1.1 Wat zegt de wet?

Het Nederlands strafrecht stelt in verschillende artikelen seksueel contact met minderjarigen en minderjarigen strafbaar.

Verboden zijn:

- geslachtsgemeenschap of ontuchtige handelingen met iemand jonger dan 16 jaar (art. 244 en art 247);
- het verleiden (met giften of beloften) of door misbruik van de positie bewegen van iemand jonger dan 18 tot het dulden of plegen van ontuchtige handelingen (art. 248);
- het plegen van ontucht met een (stief) minderjarige, pleegminderjarige, of een andere persoon onder de 18 die aan het gezag onderworpen of aan de waakzaamheid toevertrouwd is (geldt voor werkers van instellingen, onderwijzers, sporttrainers en begeleiders in het vrijwilligerswerk art. 249).
- In principe zijn alle contacten met en tussen mensen jonger dan 16 jaar strafbaar, ook als het om een gewenst contact tussen twee vijftienjarigen gaat. Er is een verhoorplicht, maar er hoeft niet altijd overgegaan te worden tot vervolging.

Lees ook de genoemde wetsartikelen in bijlage 2.

2.2 Hoe groot is het probleem?

Seksueel misbruik komt voor in alle culturen, ongeacht religie of sociale klasse. Hoeveel minderjarigen precies slachtoffer worden is niet bekend. Wel is het duidelijk dat seksueel misbruik veel voorkomt: binnen het gezin, op school, in het buurthuis, binnen de sport- of jeugdclub, tijdens het uitgaan en op straat.

Uit onderzoek (2006) blijkt dat vóór het 16e jaar 19% van de vrouwen en 4% van de mannen slachtoffer is geworden van seksueel geweld (dit kan zich zowel binnen als buiten het gezin hebben afgespeeld). De gemiddelde leeftijd bij de aanvang van het misbruik is 10 jaar bij de vrouwen en 11 jaar bij de mannen. Uit onderzoek onder scholieren (2006) blijkt dat 8% van de tieners tussen tien en twintig jaar te maken heeft gehad met seksueel geweld.

Duidelijk is dat jongens minder vaak misbruikt worden dan meisjes. Jongens lopen echter meer risico dan men geneigd is aan te nemen.

2.2.1 Hoe vaak komt het voor in het vrijwillig jeugdwerk?

Voorvallen in het vrijwilligerswerk de laatste jaren maken duidelijk dat het om meer dan een enkel incident gaat. Plegers maken gebruik van het gebrek aan beleid en kennis bij de duizenden clubs en verenigingen. Dat blijkt uit een inventarisatie door NOV.

Hoe groot het probleem in het vrijwilligerswerk is, is moeilijk te zeggen. Het onderwerp ligt gevoelig bij veel organisaties vanwege het risico op imagoschade. Er is weinig openheid over hoe vaak het voorkomt.

Via het NOC*NSF telefonisch meldpunt, worden per jaar gemiddeld tussen de 85 en 100 meldingen binnen de sport gedaan. In minimaal 40% van de gevallen gaat het hierbij om misbruik van minderjarigen. Ook binnen de sport neemt men aan dat de werkelijke aantallen hoger liggen en dat men van veel incidenten geen melding of aangifte doet. Deze aanname en de zeer ernstige gevolgen voor de minderjarige onderstrepen het belang van preventieve maatregelen.

2.3 Gevolgen

2.3.1 Wat zijn de gevolgen voor het slachtoffer?

Seksueel misbruik is een ervaring die diep kan ingrijpen in het leven van een minderjarige. De ernst van de gevolgen verschillen per slachtoffer en zijn afhankelijk van:

- de aard, mate en duur van het misbruik;
- de leeftijd waarop het misbruik is begonnen en geëindigd;
- de relatie tussen slachtoffer en pleger;
- de manier waarop de omgeving op het misbruik reageert.

De meeste slachtoffers geven zichzelf de schuld. Minderjarigen die misbruikt worden, voelen zich niet veilig meer. Ze weten niet meer wie ze kunnen vertrouwen. Ze zijn de controle kwijt, erg in de war en bang.

De gevolgen van misbruik kunnen psychisch (emotioneel), lichamelijk (somatisch) en psychosomatisch van aard zijn. Daarnaast kunnen er ook direct lichamelijke gevolgen zijn. Gevolgen van seksueel misbruik kunnen zich op korte termijn voordoen, bijvoorbeeld lichamelijk letsel. Maar gevolgen kunnen zich ook vele jaren later openbaren. Bij sommige slachtoffers spelen de gevolgen van misbruik ook in de verre volwassenheid nog een rol. Sommige slachtoffers raken arbeidsongeschikt, komen terecht in de psychiatrie of blijven last houden van herbelevingen.

Psychisch	Lichamelijk	Psychosomatisch
angsten en fobieën	kneuzingen en inscheuringen rond vagina of anus	buikklachten
depressies	urinegewinfecties	eetproblemen
zich alleen en eenzaam voelen	buikklachten	verslavingen
negatief zelfbeeld	gynaecologische klachten	hyperventilatie
problemen met lichaamsbeleving en seksualiteit	geslachtsziekte	
identiteitsstoornissen	zwangerschap	
moeilijk grenzen kunnen trekken		
zelfmoord(pogingen)		

De klachten van seksueel misbruik verergeren vaak omdat de omgeving het misbruik niet opmerkt en het slachtoffer uit angst, schaamte en schuldgevoelens erover zwijgt. Hierdoor blijft noodzakelijke hulp uit. Sommige van de hiervoor genoemde gevolgen kunnen ook overlevingsstrategieën zijn voor de minderjarige. Hierbij ontwikkelt een minderjarige gedrag dat het in staat stelt om onverdraaglijke ervaringen te overleven. Andere voorbeelden van overlevingsstrategieën zijn het splitsen van gevoel en verstand (wegraken tijdens pijnlijke situaties), zelfverwonding en naar buiten gekeerd gedrag, waaronder agressiviteit, seksuele uitlokking, afreageren en drank- of drugsgebruik.

2.3.2 Wat zijn de gevolgen voor de omgeving?

Wanneer misbruik aan het licht komt, kunnen ook de gevolgen voor de omgeving van slachtoffer en pleger groot zijn. We beperken ons hier tot mogelijke gevolgen binnen een vereniging of (vrijwilligers)organisatie. Bij seksueel misbruik in deze omgeving zijn er veel betrokken partijen:

- Het slachtoffer en zijn/haar thuismilieu
- De pleger en zijn/haar thuismilieu
- Andere minderjarigen en hun verontruste ouders/verzorgers
- Medewerkers en hun thuismilieu

- De eventuele melder/signaleerder
- Politie
- Pers

Al deze partijen hebben eigen belangen en emoties. Het is een hele opgave voor een organisatie om hier op een goede manier mee om te gaan. Seksueel misbruik werkt bijna altijd splijtend: gevoelens van loyaliteit en antipathie vormen zich ten opzichte van slachtoffer en/of pleger. Dit kan enorme onrust met zich meebrengen. Verder kan er sprake zijn van:

- Gevoelens van onmacht, schaamte en schuld
- Geschoktheid
- Sfeer van wantrouwen
- Eigen misbruikervaringen die bij (vrijwillige) medewerkers naar voren komen
- Andere misbruikervaringen van minderjarigen die aan het licht komen
- Roddelcircuit waardoor vermoedelijke pleger al bij voorbaat is beschuldigd
- Emotioneel en impulsief handelen waardoor de bewijslast niet (meer) rond is te krijgen
- Ouders of medewerkers die de pers inlichten

Uiteindelijk kan het gevolg zijn dat de goede naam van de vereniging of (vrijwilligers)organisatie wordt aangetast. Dat (toekomstige) leden het vertrouwen in de vereniging verliezen en dat het plezier in de activiteiten en de prestaties van betrokkenen verminderen. Adequaat handelen en goede communicatie beperkt deze gevolgen.

2.3.3 Zijn er kinderen die kwetsbaarder zijn om slachtoffer te worden?

Elke minderjarige kan slachtoffer worden van seksueel misbruik, maar sommigen lopen extra gevaar. Bijvoorbeeld minderjarigen die erg beschermd zijn opgevoed en nauwelijks gevaar zien. Minderjarigen die verwaarloosd zijn en hunkeren naar aandacht en bevestiging. Minderjarigen met problemen (thuis), die zijn weggelopen, of die in de war zijn. Andere zaken die een minderjarige extra kwetsbaar kunnen maken:

- **Leeftijd:** minderjarigen onder de 15 jaar zijn relatief vaak slachtoffer. Eénderde van de misbruikte minderjarigen is 12 jaar of ouder bij de eerste confrontatie met seksueel grensoverschrijdend gedrag. Een kwart van de misbruikte minderjarigen is tussen de 8 en 11 jaar. 25 Procent is tussen de 4 en 7 jaar en in tien procent van de gevallen is het slachtoffer 0 tot 3 jaar.
- **Sekse:** meisjes lopen gemiddeld 2,5 tot 3 keer meer risico dan jongens. Toch is een kwart van de minderjarigen die ooit met seksueel grensoverschrijdend gedrag te maken hebben gehad, een jongen.
- **Een (verstandelijke) beperking**
Minderjarigen met een beperking (verstandelijk, fysiek, visueel, auditief) lopen vanwege hun grotere afhankelijkheid van anderen en/of door het feit dat ze moeilijker communiceren, een groter risico.
- **Kwetsbare gezinssituatie.**
Ziekte, drank- of drugsproblemen, sociale isolatie en afwezigheid van één of beide ouders zijn factoren die de kwetsbaarheid van de minderjarige kunnen vergroten.
- **(Gezins)achtergrond:** een geschiedenis van misbruik, mishandeling, verwaarlozing of pesten. Een minderjarige kan hierdoor de ervaring hebben dat (seksueel) grensoverschrijdend gedrag aanvaardbaar en normaal is.
- **'Anders' zijn:** bijvoorbeeld vanwege (culturele, sociale) afkomst.
- **Het hebben van een laag zelf- en lichaamsbeeld.**

- Het ontbreken van seksueel voorlichting: informatie over omgangsvormen en seksueel misbruik. Door het uitblijven van voorlichting weten sommige minderjarigen niet wat wel en wat niet normaal is.

2.3.4 *Waarom zwijgen slachtoffers*

Waarom zwijgen slachtoffers? De persoonlijke band die de minderjarige heeft met de dader maakt het niet makkelijk om erover te vertellen. Het misbruik begint vaak geleidelijk en subtiel. Stap voor stap creëert de pleger een situatie waarin het slachtoffer verstrikt raakt. Het feit dat het slachtoffer veiligheid en geborgenheid zoekt bij de pleger veroorzaakt enorme verwarring en schuldgevoelens bij de minderjarige. Het vertrouwen wordt ten slotte door juist deze persoon keer op keer geschonden. Loyaliteitsgevoel speelt altijd een rol. Een minderjarige kan bijvoorbeeld blij zijn met de aandacht of cadeautjes die hij krijgt, ondanks gevoelens van weerzin of angst.

Het komt voor dat het slachtoffer door dreiging of chantage zwijgt. Wanneer het lichaam van de minderjarige ongewild reageert op aanrakingen en het slachtoffer een bepaald lichamelijk genot ervaart, worden de schuld- en schaamtegevoelens nog groter. De angst om niet geloofd te worden en meemaken dat je het verhaal tevergeefs probeerde te vertellen kan het zwijgen in stand houden. Soms weet een minderjarige niet waar naar toe te gaan met het verhaal. Of speelt de angst dat de omgeving hen verwijt dat ze het er zelf naar gemaakt hebben.

Daarnaast herkennen minderjarigen ongepast seksueel gedrag niet altijd als misbruik: ze weten minder goed wat wel en wat niet hoort en weten soms niet hoe ze hun grenzen kunnen aangeven.

2.4 Informatie over plegers

2.4.1 *Wie zijn de plegers?*

Plegers van seksueel misbruik kunnen jong of oud zijn. Zij komen uit alle lagen van de bevolking en hebben diverse culturele achtergronden. In het overgrote deel van de gevallen (80%) is de pleger een bekende van het slachtoffer: broer, vader, oom, huisvriend, babysitter, leraar, hulpverlener, sportcoach, begeleider of pastor. Plegers van misbruik zijn in ongeveer 80 tot 90% van de gevallen jongens en mannen, ook als het om misbruik van jongens gaat. Het gaat over het algemeen om mannen uit alle lagen van de bevolking. Ze hebben een gezin, een verantwoordelijke baan, doen vrijwilligerswerk, zijn bestuurslid en doen veel goeds voor de jeugd. Het komt voor dat een pleger niet één, maar meerdere slachtoffers maakt. Het is bekend dat het merendeel van de daders opnieuw de fout in gaat. Een pleger van seksueel misbruik kan in zijn leven invloed hebben op zo'n 70 tot 100 minderjarigen.

2.4.2 *Wat zijn motieven van plegers?*

Uit onderzoek is gebleken dat motieven en achtergronden van plegers zeer divers zijn. De psychologische motieven variëren van machtsmotieven, behoefte aan contact en seksuele behoeften tot algemene agressiviteit of een combinatie hiervan. De plegers verschillen ook sterk in ontwikkelingsachtergrond, psychologische kenmerken, psychiatrische ziektebeelden en criminele geschiedenis.

Onhandigheid of onwetendheid

Lang niet alle plegers van seksueel misbruik zijn psychisch gestoord. Iemand kan onbewust een

minderjarige intiem aanraken terwijl de minderjarige dit niet wil. Iemand kan zich ook niet bewust dat zijn van het feit dat hij of zij een grens overschrijdt. Wanneer een jeugdige leider ingaat op verliefde gevoelens van een minderjarige die hij begeleidt, is er sprake van een afhankelijkheidsrelatie en machtsongelijkheid waarin seksueel contact niet is toegestaan. Tegelijkertijd zijn beiden in een leeftijd waarin experimenteren met seksualiteit heel normaal is. Daarom is het belangrijk dat verenigingen in een gedragscode de grenzen vastleggen. Er zijn ook plegers die in principe geen speciale voorkeur voor minderjarigen hebben, maar onder bepaalde omstandigheden seksuele contacten aangaan met minderjarigen. Vanuit eenzaamheid of slechte contacten met volwassenen bijvoorbeeld. De pleger waardeert de minderjarige dan op tot zijn eigen leeftijd en niveau van ontwikkeling.

Factoren die een rol spelen bij het plegen van seksueel geweld zijn:

- De behoefte zich machtig te voelen;
- een laag gevoel van eigenwaarde hebben;
- geen inlevingsvermogen hebben;
- inadequate sociale en relationele vaardigheden hebben.

2.4.3 Hoe zien plegers zichzelf?

Plegers profileren zich regelmatig als slachtoffer van de omstandigheden. Ze kunnen zich vaak geen enkele voorstelling maken van wat er in het slachtoffer omgaat. Wanneer zij worden geconfronteerd met de gevolgen van hun daden, dan zullen ze deze ontkennen. Ze rationaliseren of bagatelliseren hun eigen gedrag en de gevolgen voor het slachtoffer. Plegers hebben over het algemeen een positief beeld van het gebeurde. Zo komt het voor dat ze spreken van een romantische en gelijkwaardige relatie of over een vorm van seksuele voorlichting. Ook geven plegers vaak aan dat het misbruik hen als het ware overkwam en dat er spontaan iets groeide tussen slachtoffer en pleger.

2.4.4 Hoe bewerkstelligen plegers hun daden?

Er zijn bij een pleger vier voorwaarden belangrijk om tot misbruik over te kunnen gaan:

1. De pleger moet gemotiveerd zijn (zie hoofdstuk 2.6.2)
2. De pleger moet innerlijke remmingen overwonnen hebben
De belemmeringen die de meeste mensen ervaren om daadwerkelijk over te gaan tot seksueel misbruik worden door plegers opgelost door hun gedrag te rationaliseren en de verantwoordelijkheid bij de ander te leggen.
3. De pleger moet externe belemmeringen gereduceerd hebben
De pleger creëert de gelegenheid om alleen te zijn met een mogelijk slachtoffer zonder te kunnen worden betrapt.
4. De pleger moet de weerstand van en bescherming rond het slachtoffer doorbreken
Grotere weerbaarheid van een slachtoffer kan ertoe leiden dat een pleger afziet van het misbruik. Meestal heeft een pleger een dermate grote overmacht dat een slachtoffer zichzelf niet kan verweren, of wendt de pleger zijn invloed aan om de minderjarige te misleiden of over te halen.

Weerstand van een minderjarige

Plegers nemen wel degelijk waar dat minderjarigen weerstand tonen. Zij merken dat de minderjarige huilt, angst toont, nee zegt, zich terugtrekt, weg wil lopen. Door het machtsoverwicht kan de pleger de weerstand van de minderjarige doorbreken. Plegers reageren bij weerstand vaak ongeduldig, kwaad, humeurig of met ijszig zwijgen. Dit zijn psychologische drukmiddelen om het slachtoffer alsnog te bewegen om mee te werken. Sommige plegers reageren bij weigeren met het intrekken van

privileges of met het dreigen een geliefd dier te doden.

Plannen en voorbereiden van het misbruik

Lang niet alle plegers van grensoverschrijdend gedrag kiezen doelbewust de vereniging of vrijwilligersorganisatie uit om minderjarigen te misbruiken. Vaak is sprake van een glijdende schaal. Dit kan als er een te grote betrokkenheid ontstaat bij een minderjarige of bijvoorbeeld een verliefdheid tussen leiding en minderjarige. Omdat bij binnenkomst in een vereniging of organisatie die plannen er niet zijn, is het signaleren van het misbruik des te moeilijker. Daarom is het erg belangrijk om de grenzen in gedrag en omgang zo snel mogelijk te bespreken en vast te leggen (zie hoofdstuk 4.2 en hoofdstuk 4.3).

Er zijn ook plegers die het misbruik wel actief plannen en voorbereiden. De pleger heeft dan bewust als doel een slachtoffer binnen zijn invloedssfeer te krijgen en de weerstand van het (potentiële) slachtoffer te verminderen of zelfs te breken. Zo'n proces kan zich binnen een dag of weekend afspelen, maar kan soms ook jaren in beslag nemen. Het is van belang dat een vrijwilligersorganisatie of vereniging dit soort gedrag zo snel mogelijk signaleert (zie hoofdstuk 2.5).

Strategieën die plegers hanteren

- Al dan niet doelbewust, een status en positie in een organisatie verwerven om gelegenheid tot misbruik stap voor stap tot stand te brengen.
- Winnen van vertrouwen en het opbouwen van een sterke band met minderjarige.
- Bevoorrechten van de minderjarige.
- De minderjarige weghouden van leeftijdgenoten of andere vertrouwenspersonen.
- Inmenging in het privéleven van de minderjarige en ouders beïnvloeden.
- Geleidelijk en stapsgewijs verschuiven van grenzen bij de minderjarige.
- Geheimhouding afdwingen door middel van intimidatie, beloning of chantage.
- Inspelen op gevoelens van eenzaamheid of verliefdheid bij de minderjarige.

2.5 Hoe signaleer je seksueel misbruik?

Seksueel misbruik komt niet zomaar aan het licht. Enerzijds omdat veel slachtoffers er niet zelf over durven praten, anderzijds omdat de omgeving niet kan of wil zien dat er mogelijk sprake van is. Vaak blijkt na een melding dat mensen in de omgeving wel al een tijdje het gevoel hadden dat er iets aan de hand was, maar dat men zich niet aangesproken voelde om wat te ondernemen. Het komt ook voor dat mensen geen actie ondernemen omdat ze niet weten wat ze zouden kunnen doen. Hierdoor kunnen ongewenste situaties soms lang doorgaan.

Belemmerende factoren

Waarom zwijgt een slachtoffer:

- Pleger dwingt het slachtoffer tot zwijgen;
- Grote afhankelijkheid t.o.v. de pleger;
- Gevoelens van schaamte, schuld en medeplichtigheid;
- Loyaliteitsgevoelens t.o.v. pleger;
- Geleerd gehoorzaam / gezeglijk te zijn;
- Niet geleerd te vertrouwen op eigen gevoelens;
- Niet geleerd eigen beslissingen te nemen;

Valkuilen signalering:

- Onbekendheid met signalen;
- De opvatting: 'in mijn vereniging gebeurt zoiets niet';
- Jongens niet als mogelijk slachtoffer zien;
- Onzekerheid over eigen waarneming;
- Angst iemand ten onrechte te beschuldigen;
- Bagatelliseren van de ernst;
- Zelf een afhankelijkheidspositie t.a.v. de pleger innemen;

- Gebrek aan informatie;
- Niet seksueel voorgelicht;
- Niet weten dat bepaalde zaken niet normaal zijn;
- Niet weten hoe het gebeurde te verwoorden;
- Angst niet geloofd te worden;
- Niet weten waar hij/zij terecht kan.
- Loyaliteit met (vermoedelijke) pleger;
- Angst voor represailles jegens henzelf;
- Angst niet geloofd te worden;
- Angst voor gezichtsverlies;
- Angst voor agressie en ongeloof omstanders;
- Angst om iets met het misbruik te moeten.

Aan veel van deze belemmerende factoren kan wat worden gedaan, als een vereniging ervoor zorgt dat het onderwerp vaker op de agenda staat en uit de taboesfeer wordt gehaald. De drempel om signalen en vermoedens van seksueel misbruik te melden wordt daarmee zo laag mogelijk wanneer medewerkers bekend zijn met signalen die op misbruik kunnen duiden.

Signaleren van seksueel misbruik

Signaleren van seksueel misbruik is niet eenvoudig. Het kunnen signaleren van misbruik begint bij het besef dat seksueel misbruik binnen de eigen organisatie kán voorkomen. Signaleren begint ook bij het kennen en herkennen van signalen. Het misbruik speelt zich doorgaans af in het verborgene. Daarom is het belangrijk dat begeleiders van minderjarigen leren wat mogelijke signalen zijn en hoe ze die kunnen herkennen. Er zijn vele signalen die op seksueel misbruik kunnen duiden, maar het belangrijkste signaal is misschien wel: ik heb het gevoel dat er iets niet klopt. Zorg dat medewerkers weten dat ze dat 'niet pluis gevoel' kunnen melden en ook wáár ze dat kunnen melden.

Verantwoordelijkheid vrijwilligersorganisatie

Het voorkomen van seksueel misbruik of ongewenst gedrag is volgens de minister van Justitie een gezamenlijke verantwoordelijkheid. Verenigingen en organisaties moeten daartoe een goed preventiebeleid voeren. In principe is het bestuur van de vereniging of vrijwilligersorganisatie aansprakelijk voor wat er binnen de vereniging gebeurt. Hieronder vallen ook activiteiten die de vereniging organiseert. Ook voor contactmomenten die voortvloeien uit de activiteiten draagt het bestuur een bepaalde verantwoordelijkheid. Bijvoorbeeld als een vrijwilliger minderjarigen thuis ontvangt, of activiteiten buiten de vereniging om onderneemt.

Voor alle verenigingen geldt dat ze moeten proberen een situatie te creëren waarin de kans op misbruik zo klein mogelijk is. Een bestuur, landelijk, regionaal of lokaal, draag de verantwoordelijkheid voor de medewerkers die binnen de vereniging werken, al dan niet betaald. Misbruik kan nooit voor 100% voorkomen worden, maar een bestuur dat zorgt dat er goed beleid is waar iedereen zich aan moet houden, zal minder gauw nalatigheid worden verweten.

3. Help, het is mis!

Binnen uw vereniging of vrijwilligersorganisatie is een melding gedaan van seksueel misbruik of is seksueel misbruik aan het licht gekomen. Onderneem de volgende stappen om zo goed mogelijk met de melding of het geval van misbruik om te gaan en om onnodige fouten te vermijden. Houd bij deze stappen altijd rekening met uw specifieke situatie.

Stap 1: Neem de melding aan

Sta de aanmelder rustig en neutraal te woord. Probeer een beeld te vormen over inhoud, aard en ernst van de situatie. Noteer alles wat opvalt en verteld wordt in feitelijke bewoordingen. Ga de volgende vragen en aandachtspunten af:

- Noteer wie, wat, waar, wanneer? Is er mogelijk sprake van meerdere slachtoffers en/of plegers?
- Wie zijn van het (vermoeden van) misbruik op de hoogte?
- Ga na of en op welke wijze het slachtoffer veiliggesteld is/kan worden. Vang de betrokkene op, hoor niet uit. Bied de gewone begeleiding in de dagelijkse omgang.
- Praat niet met de verdachte over het voorval.
- Wijs de melder op de voorlopige zwijgplicht, of indien cliënt wijzen op belang ervan.
- Bespreek met de melder hoe met de situatie om te gaan
- Verwijs de melder/klager eventueel door naar opvang/nazorg.
- Maak afspraken met de melder/klager over hoe hij verder wordt geïnformeerd.
- Vraag de melder om het verhaal op schrift te stellen en te ondertekenen.
- Verslaglegging en invullen registratieformulier.

Stap 2: Formuleer een tweespan

Benoem twee personen die verantwoordelijk zijn voor een zorgvuldige behandeling van een melding. Handel in dit soort zaken niet alleen omdat:

- er veel op je af komt;
- twee meer weten dan één, zo kun je gefundeerde beslissingen nemen als dat nodig is;
- je met zijn tweeën meer objectiviteit hebt;
- je minder risico loopt dat anderen je acties als individueel of persoonlijk zien;
- fouten voorkomen moeten worden;
- je bij elkaar terecht kunt voor advies en steun;
- belanghebbenden op het juiste moment goed moeten worden geïnformeerd.

Verdeel de rollen en maak daar afspraken over. Zo kan één persoon de contacten met de beschuldigde onderhouden, en de ander met de andere partijen. Het tweespan wordt direct na de melding ingesteld. Vaak bestaat het tweespan uit één of twee bestuursleden. Na het aannemen van de melding wordt door hen besloten of er vervolgacties worden ondernomen. Zodra de melding een vervolg krijgt en er een zaak gaat lopen, wordt een zaakcoördinator aangesteld.

Stap 3: Stel een coördinator aan

Stel één persoon aan die verantwoordelijk is voor de coördinatie van het hele proces: de zaakcoördinator. Deze volgt en coördineert de zaak van melding tot en met evaluatie. Door zaakcoördinatie zijn risico's beter te beheersen.

Afhankelijk van de situatie en de te ondernemen stappen vallen de volgende taken onder verantwoordelijkheid van de zaakcoördinator:

- Coördineren van het volledige traject na een melding.
- Registratie van de melding.
- Bijhouden van een logboek tijdens het hele proces en zorgen voor dossiervorming. De ervaring leert dat bij zedenkwesties heel veel in korte tijd gebeurt: het is belangrijk om op elk moment informatie in het logboek op tijdstip terug te kunnen vinden.
- Opstellen van een plan van aanpak en tijdspad.
- Samen met bestuur informeren van betrokkenen.
- Evalueren van het totale traject na afsluiting van een casus.
- Zorgen voor vernietiging van het dossier wanneer onschuld van de beschuldigde is vast komen te staan.
- Aanstellen perswoordvoerder (zie hoofdstuk 3.10).

Stap 4: Win advies in

Bij vermoedens van strafbare feiten is het belangrijk zo snel mogelijk een informatief gesprek met de politie te voeren. Zo'n gesprek kan anoniem, zonder vermelding van namen van beschuldigde of slachtoffer, worden gevoerd.

Waarom politie inschakelen?

De politie heeft ervaring met meldingen van seksueel misbruik. Ze weten hoe om te gaan met slachtoffer en dader en hebben ervaring met het herkennen van de plegger. De politie is deskundig en samen met het openbaar ministerie beoordelen zij of er voldoende bewijs is voor een vervolging. Wanneer een zaak wordt aangespannen, buigt een rechter zich daar uiteindelijk over. Dit is belangrijk voor het slachtoffer en de ouders maar ook voor de beschuldigde. Er kan namelijk sprake zijn van een valse of onterechte beschuldiging.

Met het oog op imagoschade is het tijdig inschakelen van politie een goede aanpak. Niet in de laatste plaats is het betrekken van politie van belang voor collega-verenigingen en de maatschappij. Wanneer een organisatie besluit geen aangifte te doen op grond van eigen onderzoek of uit angst voor imagoschade is de kans groot dat een schuldige nog eens de fout in gaat in een andere omgeving.

Schuldbevestiging is een taak van politie en justitie

Het onderzoek naar een melding van seksueel misbruik is een wettelijke taak. Politie en justitie hebben hiervoor een exclusieve bevoegdheid. Schuldbevestiging en opsporing is geen taak van de vereniging of vrijwilligersorganisatie. Door foutief handelen kan bewijsvoering tegen een beschuldigde worden bemoeilijkt of zelfs onmogelijk worden, ook als dit onbewust gebeurt. Als meerdere personen gesprekken voeren met het vermoedelijke slachtoffer en/of de beschuldigde, kunnen getuigenverklaringen authenticiteit verliezen.

Aandachtspunten bij een informatief gesprek met de politie zijn:

- Maak duidelijk dat er nog geen besluit is tot het doen van aangifte.
- Bespreek of de situatie een strafbaar feit betreft.
- Controleer of voldoende feiten aanwezig zijn voor aangifte.
- Bespreek de handelwijze t.o.v. verdachte/beschuldigde, t.o.v. slachtoffer en t.o.v. ouders/vertegenwoordiger.
- Noodzaak medisch/forensisch sporenonderzoek.
- Veiligstellen van sporen.

- Opvragen rapportages, dossiers / roosters en dergelijke.
- Afspraken over de rol van de politie en van de vereniging in het vervolgtraject.

Inschakelen externe deskundigen

Het inschakelen van externe deskundigen kan ook. Dit is aan te raden wanneer een vereniging bijvoorbeeld te klein is alles zelf te behappen. Of wanneer een organisatie voor de eerste keer met seksueel misbruik wordt geconfronteerd. Of als bij ingewikkelde zedenzaken meerdere slachtoffers betrokken zijn en er veel maatschappelijke onrust te verwachten is. Als organisatie kunt u voor meer informatie over seksueel geweld terecht op www.seksueelgeweld.info.

Inschakelen klacht- of tuchtcommissie

Wanneer de melding om een minder ernstig feit lijkt te gaan, is het raadzaam een informatief gesprek te hebben met de klacht- of tuchtcommissie. Is de melding een onheuse bejegening die met mediation is op te lossen? Dan zijn voor de beschuldigde waarschijnlijk minder ernstige en tijdelijke maatregelen nodig en kan de klacht- of tuchtcommissie dat prima beoordelen.

Kijk voor meer informatie over het tuchtrecht van een tuchtcommissie in hoofdstuk 4.

Stap 5: Voer een gesprek met betrokken jeuglid en ouders

Bij het vermoeden van een strafbaar feit, wordt een gesprek gehouden met direct betrokkenen. Bij voorkeur vindt dit gesprek plaats na het informatieve gesprek met de politie. Het informeren van de direct betrokken ouders gebeurt individueel, bijvoorbeeld door middel van een huisbezoek. De zaakcoördinator voert dit gesprek samen met een bestuurslid. Ook een gesprek met het jeuglid wordt door hem gevoerd.

Let op!

Vertel en noteer in zo'n gesprek alleen feitelijkheden. Toon begrip, maar hoor slachtoffer en ouders niet uit. Beschuldig niemand. Maak duidelijk dat de zaak objectief onderzocht moet worden. Ga zelf nooit op onderzoek uit; dan raak je verstrikt in de belangen van ouders, het jeuglid, de beschuldigde, andere ouders of de vereniging.

Wat vertelt u?

De minderjarige en zijn/haar ouders voelen zich ernstig benadeeld weten niet wat er komen gaat. Zij hebben behoefte aan informatie over het verdere verloop van de zaak. Vertel daarom:

- in hoofdlijnen wat de vervolgstappen van de vereniging zullen zijn;
- dat de zaak door politie en justitie wordt afgehandeld en dat de vereniging of vrijwilligersorganisatie daar geringe invloed op heeft.

Tijdens het traject, van onderzoek tot en met uitspraak, houdt de zaakcoördinator of een lid van het tweespan contact met de ouders.

Wijs ouders erop dat ze voor informatie, melding of het doen van aangifte naar de zedenpolitie kunnen gaan. En dat zij een officiële klacht kunnen indienen bij de klachtencommissie of tuchtraad. Als de melding een minder ernstig feit betreft, dan biedt mediation wellicht een oplossing. Wijs ouders ook op de mogelijkheid van rechtsbijstand (zie stap 7).

Besluiten ouders aangifte te doen, probeer dan afspraken te maken zodat u daarop als organisatie kunt inspelen. Het is bijvoorbeeld mogelijk om samen met ouders aangifte te doen. Wijs ouders op het belang van het voorkómen van geruchten en het belang van juridische bewijsvoering.

Schep duidelijkheid en vertrouwen. Geef altijd aan wanneer u weer contact met hen opneemt. De coördinator maakt een verslag van het gesprek.

Gespecialiseerde hulp

Ouders en minderjarige kunnen een beroep doen op gespecialiseerde hulp. Verwijs in eerste instantie door naar een vertrouwenspersoon, de huisarts en/of naar Slachtofferhulp. Ook kunnen slachtoffers terecht op www.seksueelgeweld.nl, een webpagina voor hulp en lotgenoten.

Meerdere slachtoffers?

Zijn er meerdere slachtoffers? Dan is het raadzaam om na het individuele gesprek een informatiebijeenkomst te beleggen. Het voordeel van een groepsbijeenkomst is dat alle mensen op hetzelfde moment dezelfde informatie krijgen en betrokkenen zich minder geïsoleerd voelen. Zo'n bijeenkomst kan plaatsvinden als de eventuele aangifte en getuigenverhoren door de politie zijn afgerond.

U kunt iemand van de afdeling Jeugd en Zeden van de plaatselijke politie vragen om bij een dergelijke informatiebijeenkomst aanwezig te zijn. Heeft uw plaatselijke politie geen aparte afdeling Jeugd en Zeden, dan kunnen zij u wel doorverwijzen naar een bureau in de regio dat daar wel een aparte afdeling voor heeft. Zorg dat u voorafgaande aan deze bijeenkomst weet bij wie u terecht kunt bij de politie, zodat u ook daarover de betrokkenen kunt informeren.

Melding bij het landelijk bureau

Verenigingen en vrijwilligersorganisaties die aangesloten zijn bij een landelijk bureau kunnen de afspraak hebben dat meldingen over seksueel misbruik aan het landelijke bureau worden doorgegeven. Dit verschilt per vereniging of organisatie.

Stap 6: Voer een gesprek met en neem maatregelen t.a.v. beschuldigde

Het gesprek met de beschuldigde vindt bij voorkeur ook plaats na het informatieve gesprek met de politie. In dit gesprek is het de bedoeling om inhoudelijk objectieve informatie te krijgen en afspraken vast te leggen over de stappen die gezet gaan worden. De zaakcoördinator en een bestuurslid informeren de beschuldigde persoon over de inhoud van de melding en vragen om een reactie.

Objectief gesprek

Zorg voor een objectief gesprek. Hoor de beschuldigde niet uit en veroordeel hem of haar niet. Maak duidelijk dat iedere melding objectief moet worden uitgezocht en dat een (tijdelijke) maatregel wellicht nodig is. Geef de beschuldigde de kans om te reageren. Wijs de beschuldigde op mogelijkheden voor gespecialiseerde opvang, bijvoorbeeld een vertrouwenspersoon voor beschuldigen. Deze vertrouwenspersoon moet een andere vertrouwenspersoon zijn dan die voor het vermoedelijke slachtoffer en/of diens ouders. Bespreek met de beschuldigde de mogelijkheid om rechtsbijstand in te schakelen. Informeer de beschuldigde over de stappen die worden ondernomen. Een beschuldigde heeft er recht op om te weten wat hij/zij kan verwachten.

Op non-actiefstelling

Wanneer de beschuldigde de genoemde feiten toegeeft kan hij of zij, op non-actief gesteld worden. Dit is afhankelijk van de aard en ernst van de melding. De op non-actiefstelling duurt totdat de melding objectief is uitgezocht en er een uitspraak is van het klacht- of tuchtrecht, of van Justitie. Ook wanneer een beschuldigde de genoemde feiten ontkent of als zijn/haar verhaal niet duidelijk is,

kan hij of zij gedurende het onderzoek op non-actief worden gesteld.

Afspraken bij non-actiefstelling

Maak duidelijk dat de beschuldigde zich tijdens de procedure niet binnen de groep of organisatie mag begeven. Dit zowel in het belang van betrokkene als dat van de organisatie. De beschuldigde mag geen contact hebben met minderjarigen en hij of zij mag het terrein of gebouw van de organisatie niet bezoeken. De op non-actief stelling wordt schriftelijk vastgelegd en door de zaakcoördinator en betrokkene ondertekend (zie bijlage 2). Het is aan te raden om een ingevulde verklaring klaar te hebben, voordat het gesprek met de betrokkene plaatsvindt. Die hoeft de verklaring tijdens het gesprek dan alleen nog te lezen en te ondertekenen.

De coördinator maakt een verslag van het gesprek over de op non-actiefstelling. Hij laat dit verifiëren en/of aanvullen door betrokkene. Daarna wordt dit verslag ondertekend door de gesprekspartners. Op het document moet 'voor gezien' staan. Dit moet ook gebeuren als betrokkene niet akkoord is. De ondertekening van dit verslag geldt als bewijs, zodat later niet gezegd kan worden dat zaken niet verteld zijn.

Tijdens het gehele traject van onderzoek t/m uitspraak houdt één van de leden van het tweespan contact met de beschuldigde.

Stap 7: Besluit over aangifte en inschakelen klacht/tuchtrecht

Na de gesprekken uit voorgaande stappen is het belangrijk om zo snel mogelijk beslissingen te nemen over de verdere procedure. Er zijn verschillende keuzes mogelijk:

- Klacht indienen bij de klacht- of tuchtcommissie, met waarschijnlijk mogelijkheden tot mediation;
- Klacht indienen bij de klacht- of tuchtcommissie, met waarschijnlijke uitkomst dat de gehele klacht- of tuchtprocedure in gang wordt gezet;
- Aangifte doen bij de politie.

In sommige gevallen is het mogelijk om aangifte te doen bij politie én een klacht in te dienen bij de klacht- of tuchtcommissie. Mocht een parallel traject bij justitie en de klachtencommissie gestart worden, dan mag het onderzoek door de klachtencommissie het justitiële onderzoek niet hinderen. Afstemming en samenwerking is dan van groot belang en daar kan de zaakcoördinator voor zorgen.

Stap 8: Informeer betrokken vrijwilligers

Een melding en zelfs alleen een verdenking van seksueel misbruik kan veel onrust en verwarring veroorzaken bij betrokken vrijwilligers. Wanneer hiervoor niet voldoende aandacht is, bestaat het risico dat geruchten en foutief ingegeven handelwijzen de juridische bewijsvoering schaden. Ook is de kans groot dat onder medewerkers verdeeldheid ontstaat door loyaliteitsconflicten ten aanzien van het (vermoedelijke) slachtoffer en de beschuldigde. Daarbij kunnen vrijwilligers ook kampen met gevoelens van schuld, machteloosheid of boosheid.

Betrokken vrijwilligers worden geïnformeerd nadat gesprekken met betrokken ouders en beschuldigde hebben plaatsgevonden; er vervolgstappen zijn ingezet en een eventueel getuigenverhoor heeft plaatsgevonden.

Hoe informeren?

Ook bij het informeren van (vrijwillige) medewerkers is het belangrijk feitelijke informatie te geven over de zaak.

- Vertel over hoe de vrijwilligersorganisatie heeft gehandeld en waarschijnlijk nog gaat handelen.
- Doe nooit uitspraken over de schuldvraag.
- Geef vrijwilligers de gelegenheid de schok te verwerken, maar ga niet in op wat er allemaal is gebeurd of nog zou kunnen gebeuren. Speculeren leidt tot onrust en geruchten.
- Vertel dat meer informatie volgt op het moment dat de uitspraak van Justitie en/of klacht- of tuchtrecht bekend is (zie stap 13).
- Maak duidelijke afspraken over wat te doen en te laten tijdens het verdere proces.

Stap 9: Informeer direct betrokken ouders

Na de gesprekken met (vermoedelijke) slachtoffer, beschuldigde, politie, direct betrokken ouders en vrijwilligers, is als vervolgstap het informeren van niet direct betrokken ouders belangrijk. Zij maken zich ook ongerust en zitten met vragen. Wanneer indirect betrokken ouders te laat worden geïnformeerd, schaadt dat mogelijk het vertrouwen in uw organisatie. Ook hier geldt:

- Vertel alleen de feiten.
- Voorkom paniek door niet uitvoerig in te gaan op wat er mogelijk is gebeurd, als hierover geen feitelijke informatie te geven is. Speculeren kan tot onrust en geruchten leiden.
- Doe nooit uitspraken over de schuldvraag.

Hoe informeren?

Vertel op een rustige en niet-insinuerende manier:

- wat de feiten zijn;
- hoe de vrijwilligersorganisatie heeft gehandeld en waarschijnlijk nog gaat handelen.
- dat ouders opnieuw geïnformeerd worden wanneer de uitspraak van Justitie en/of klacht- of tuchtrecht bekend is.

In het geval dat de aangifte/het getuigenverhoor is afgerond, is de afdeling Jeugd en Zeden van de plaatselijke politie vaak bereid om bij deze bijeenkomst aanwezig te zijn. Heeft uw plaatselijke politie geen aparte afdeling Jeugd en Zeden, dan kunnen zij u wel doorverwijzen naar een bureau in de regio dat dat wel heeft.

Stap 10: Sta pers te woord

Vanaf het moment dat er sprake is van een (redelijk) vermoeden van seksueel misbruik zullen allerlei partijen om opheldering gaan vragen: van lokale tot landelijke pers en van collega-instellingen tot (buur)gemeenten. Wanneer u als organisatie met alle partijen overeenstemming hebt bereikt over de te bewandelen weg, is de kans kleiner dat het onderwerp op een verkeerde manier in de publiciteit komt.

Woordvoerder

Stel vanaf het begin een woordvoerder aan. Dit is belangrijk voor het geval de zaak onverhoeds de pers ter ore komt. Voor de woordvoerder is het belangrijk te weten dat het kan voorkomen dat journalisten bij dit soort nieuws gevoelige informatie boven tafel willen halen. Ze kunnen de woordvoerder woorden in de mond leggen; deze moet daar alert op zijn. Vraag waar mogelijk, bijvoorbeeld bij artikelen, daarom altijd om inzage in het artikel voor publicatie.

Door zelf tijdig correcte en gerichte informatie te verschaffen, kan de woordvoerder met de pers een basis van vertrouwen leggen en hoeft de vereniging geen onnodige schade te lijden. Gerichte en eerlijke informatieverschaffing op basis van de feiten vormt de beste garantie dat journalisten correcte informatie zullen verspreiden. Maak duidelijk dat de vereniging de kwestie serieus neemt; welke stappen ondernomen zijn en ondernomen zullen worden. Doe ook hier nooit uitspraken over de schuldvraag, zolang dat (door justitie, klacht- of tuchtrecht) niet is vastgesteld. Ook niet als beschuldigde heeft bekend.

Door op een correcte en informatieve manier met journalisten om te gaan, kunt u ook gebruik maken van hun medium en daarmee aan lezers of kijkers laten zien dat u als vrijwilligersorganisatie adequaat hebt gereageerd. Dit kan vertrouwen wekken bij ouders van leden en potentiële leden.

Stap 11: Neem maatregelen na uitspraak van Justitie of klacht/tuchtrecht

De mogelijke uitkomsten van klacht- of tuchtrecht zijn:

- mediation;
- gegrond verklaring;
- ongegrond verklaring;
- of de uitspraak dat de klacht (bewust) een valse beschuldiging blijkt te zijn.

Van een justitieonderzoek zijn de mogelijke uitkomsten:

- Bewijslast is geleverd (wettig en overtuigend bewijs dat het feit is gepleegd).
- Vrijspraak (bewijslast niet geleverd).
- Seponering (delen verklaring onjuist of niet bewijsbaar, context niet strafbaar, procedurele fouten).
- Aangifte blijkt (bewust) valse beschuldiging (stafbare feit heeft niet plaatsgevonden, melder is zich bewust van het motief en doen van onjuiste aangifte).

Na de uitspraak van Justitie en/of klacht- of tuchtrecht is het tijd om definitieve maatregelen te nemen die eventuele tijdelijke maatregelen aanvullen of vervangen. Mogelijke maatregelen zijn afhankelijk van de uitspraak. Justitiële vrijspraak hoeft overigens niet te betekenen dat degene ook volgens het verenigingsrecht/tuchtrecht vrij wordt gesproken. Per mogelijke uitspraak vindt u hieronder de te ondernemen acties.

Mediation

Mediation kan een uitspraak zijn bij een minder ernstig feit of een minder ernstige bejegeningklacht. Deze uitspraak wordt gedaan op voorwaarde dat beide partijen de intentie hebben er samen uit te komen. Wanneer mediation is geslaagd, maken beide partijen bindende afspraken voor de toekomst. Wanneer mediation niet slaagt, kan de voorzitter voorstellen alsnog de klachtenprocedure te vervolgen, waarna een nieuwe uitspraak zal worden gedaan.

Gegrond/bewijslast is geleverd

Als de beschuldiging gegrond verklaard wordt, wordt de beschuldigde op de hoogte gesteld van de uitkomsten. Dit gebeurt afhankelijk van de situatie door Justitie, de klacht- of tuchtcommissie of de advocaat van de beschuldigde. De organisatie zal direct één van de onderstaande maatregelen moeten nemen:

- Uitsluiting van deelname aan of het begeleiden van bepaalde activiteiten
- Overplaatsing naar een andere afdeling
- Functieonthefing

- Opzegging van het lidmaatschap
- Ontzetting uit het lidmaatschap
- Registratie op de waarschuwingslijst.

De beschuldigde kan ook berispt of gewaarschuwd worden dat bij herhaling één van de bovengenoemde sancties zal volgen. Zowel de melder als de overige betrokkenen (personeel, cliënten, ouders/vertegenwoordigers) worden op de hoogte gesteld van de uitkomsten van het onderzoek en de te nemen maatregelen.

Ongegrond/vrijspraak

Justitiële vrijspraak houdt niet in dat de beschuldigde ook volgens het tuchtrecht wordt vrijgesproken. Het tuchtrecht is bedoeld om te beoordelen of de aangeklaagde de gedragsregels heeft overtreden of zich anderszins heeft misdragen. Het kan om gedrag gaan dat niet strafbaar is gesteld, maar wel afgekeurd wordt op grond van gedragsregels van de organisatie. De beide procedures staan los van elkaar, al kan wel door de rechter c.q. commissie rekening gehouden worden met de andere uitspraak. Onderstaande maatregelen gaan uit van vrijspraak in beide trajecten.

- Opheffen van de op non-actiefstelling.
- Overleg met de vrijgesproken beschuldigde over óf en zo ja onder welke voorwaarden de (vrijwilligers)werkrelatie kan worden voortgezet.
- Bespreken van een mogelijk rehabilitatietraject.

Seponering

Als het (justitiële) onderzoek heeft geleid tot de uitspraak 'ongegrond wegens gebrek aan bewijs', dan is geen van beide partijen in het gelijk gesteld. De persoon in kwestie wordt niet schuldig bevonden en daarom moet de op non-actiefstelling worden opgeheven en de persoon in ere worden hersteld.

De organisatie moet rehabilitatie voor zijn rekening nemen en dat is in deze gevallen een moeilijke zaak. Ondanks formele rehabilitatie zal er altijd sprake zijn van verstoorde relaties. Ook sterke vermoedens van misbruik kunnen blijven bestaan, ook als het misbruik juridisch niet bewezen is. Zeker bij seponering ten gevolge van procedurefouten zal dat het geval zijn. Seponering vraagt om een uiterst zorgvuldige handelwijze.

Ga in gesprek met de betrokkene over de mogelijkheden. Bespreek of terugplaatsing in de groep een optie is, of dat werkzaamheden elders in de vereniging beter zijn in ieders belang. Ook verandering van functie binnen de organisatie is een mogelijkheid. Intensieve werkbegeleiding is in al deze gevallen nodig. Wanneer deze mogelijkheden niet geschikt zijn als rehabilitatie, kan overeengekomen worden dat de betrokkene de vereniging vrijwillig verlaat. In het uiterste geval kan opzegging van het lidmaatschap op grond van ernstig verstoorde verhoudingen noodzakelijk zijn

Melding/aangifte ongegrond op valse gronden

Als de melding of aangifte ongegrond wordt verklaard op valse gronden, moet de organisatie de op non-actiefstelling direct opheffen. Tegen de persoon die de valse beschuldiging heeft geuit moeten maatregelen worden getroffen en de beschuldigde moet daarover geïnformeerd worden. Vervolgens kan een eventueel rehabilitatietraject besproken worden met de valse beschuldigde persoon.

Stap 12: Registreer beschuldigde op waarschuwingslijst

Op dit moment bestaat er in Nederland nog geen landelijk registratiesysteem dat helpt voorkomen dat (potentiële) daders opnieuw de fout in gaan bij een vrijwilligersorganisatie. In aanvulling op de

Verklaring Omtrent Gedrag wordt daar op dit moment wel aan gewerkt. Met het landelijke registratiesysteem, dat in 2010 in werking zal treden, kan worden gecontroleerd of een aspirant vrijwilliger in een andere sector eerder grensoverschrijdend gedrag heeft gepleegd.

Registratie in dit systeem is geen sanctie, maar een gevolg van het uitspreken van sancties. Deze registratie is niet als straf bedoeld, maar als veiligheidsmaatregel. Het registratiesysteem is direct verbonden met het tuchtrecht.

Stap 13: Informeer direct en indirect betrokkenen

Na de uitspraak en het informeren van de beschuldigde en de melder, moeten de direct en indirect betrokkenen geïnformeerd worden over deze uitspraak. Organiseer hiervoor zo nodig bijeenkomsten. Laat het bestuur samen met Justitie de informatie over de uitkomst van de rechtszaak bespreken en toelichten.

De uitspraak van de rechtszaak of klacht/tuchtprocedure kan de gemoederen weer heftig beroeren. Met name als de zaak wordt geseponeerd of de verdachte wordt vrijgesproken door gebrek aan bewijs. Bied daarom altijd gelegenheid tot vragen, opmerkingen en emoties en verwijst eventueel voor verdere hulp.

Stap 14: Evalueer, sluit zaak af en zorg voor dossiervorming

Om herhaling van een incident te voorkomen is een goede afhandeling van een zaak erg belangrijk. Dit is zeker zo belangrijk als het doorlopen van voorgaande stappen. Een goede afsluiting bevat de volgende elementen:

Evaluatie

De zaakcoördinator zorgt voor een evaluatie van de zaak met de belangrijkste betrokkenen. Wat ging goed? Wat kunnen we leren voor de toekomst? Zijn er nog stappen die gezet moeten worden?

Afsluiting

Als alle stappen zijn doorlopen en maatregelen naar wens zijn getroffen, kan een zaak worden afgesloten. Let op dat hiertoe niet te snel wordt besloten. Ook als de rust lijkt wedergekeerd is het belangrijk enige tijd stand-by te blijven.

Dossiervorming

Verslaglegging, dossiervorming en toegankelijkheid van verslagen en dossiers vindt plaats conform de Wet Bescherming Persoonsgegevens (WBP) en Wet op de Geneeskundige Behandelingsovereenkomst (WGBO), zie ook wetten.overheid.nl.

4. Hoe maak ik mijn organisatie veilig?

Niets is zo fijn om als vereniging of vrijwilligersorganisatie te kunnen zeggen dat je een geoliede machine bent die haar zaakjes goed op orde heeft. Zowel voor vrijwilligers als voor bezoekers of klanten. Vanzelfsprekend moeten ook minderjarigen veilig zijn. Dit houdt in dat naast de aanwezigheid van een fysiek veilige (speel)omgeving en veilige materialen, minderjarigen zich ook veilig kunnen voelen. Voor alle mensen die in een vereniging of vrijwilligersorganisatie actief zijn, is een fysiek en sociaal veilige werkomgeving belangrijk. De organisatie moet ook in haar eigen belang werken aan het voorkomen van seksueel misbruik.

Want organisaties die hun zaken niet op orde hebben lopen het risico dat:

- mensen die de grens overschrijden zeggen dat ze niet beter weten;
- minderjarigen die met grensoverschrijdend gedrag worden geconfronteerd denken dat zij de enige zijn en niet weten bij wie ze terecht kunnen;
- het bestuur door ouders, de gemeente en vrijwilligers als onverantwoordelijk wordt gezien omdat het geen maatregelen heeft genomen;
- de vereniging aansprakelijk wordt gesteld voor geleden schade.

Om seksueel misbruik in uw organisatie zo goed mogelijk te voorkomen, kunt u het beste onderstaande het stappenplan doorlopen.

Stap 1: Op de agenda

Het voorkomen van seksueel misbruik of ongewenst gedrag is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van alle betrokkenen bij een organisatie. Een eerste stap in het nemen van die verantwoordelijkheid is het bespreekbaar maken van het onderwerp. Door een goed preventiebeleid, kan veel leed voorkomen worden. In principe is het bestuur van de vereniging of vrijwilligersorganisatie aansprakelijk voor wat er binnen de vereniging en tijdens activiteiten die de vereniging organiseert, gebeurt. Het bestuur draagt de verantwoordelijkheid voor de medewerkers die binnen de vereniging werken, al dan niet betaald. Ook voor contactmomenten die voortvloeien uit de activiteiten draagt het bestuur een bepaalde verantwoordelijkheid. Bijvoorbeeld als de vrijwilliger minderjarigen thuis ontvangt of meeneemt in activiteiten buiten de vereniging om. Voor alle verenigingen geldt dat ze moeten proberen een situatie te creëren waarin de kans op misbruik zo klein mogelijk is. Misbruik kan nooit voor 100% voorkomen worden, maar een bestuur dat zorgt dat er goed beleid is waar iedereen zich aan moet houden, zal minder gauw nalatigheid worden verweten.

Het agenderen van dit onderwerp kun je in stappen doen

- Agenderen in het bestuur;
- Agenderen en voorbereiden met speciale bestuurscommissie;
- Agenderen tijdens thema-avond met vrijwilligers;
- Agenderen tijdens Algemene Ledenvergadering;
- Agenderen tijdens een themabijeenkomst met ouders/betrokkenen.

Waardoor lopen meldingen / klachten over seksueel misbruik uit de hand?

- Wanneer er niets of alleen pro-forma iets geregeld is;
- Wanneer u geen ruchtbaarheid geeft aan het veiligheidsbeleid;
- Wanneer klachten worden gebagatelliseerd;
- Wanneer u bij een klacht in de verdediging gaat of de tegenaanval opent;

- Wanneer gedrag waarover wordt geklaagd, met de mantel der liefde bedekt wordt;
- Wanneer klachten in de doofpot gestopt worden.

Stap 2: Omgangsregels

Pas omgangsregels toe. In de vrijwilligersorganisatie doen zich allerlei situaties voor die te maken hebben met intimiteit. Vooral jonge minderjarigen komen spontaan uitrusten, knuffelen of troost zoeken bij volwassenen. Bied die ruimte, maar heb aandacht voor het vóórkomen van seksueel misbruik. Eén van de manieren om een sociaal veilig klimaat en een open gespreks sfeer te bewerkstelligen is het actief hanteren en uitdragen van omgangsregels.

Elke organisatie hanteert bepaalde formele of informele omgangsregels. Bijvoorbeeld over op tijd aanwezig zijn, roken of het gebruik van ruimtes. De omgangsregels kunnen uitgebreid worden met regels over pesten, vechten en bijvoorbeeld schelden. Regels die tot doel hebben om seksueel (machts)misbruik te voorkomen mogen hierin niet ontbreken. Een voordeel van omgangsregels is dat het onderwerp veiligheid meteen bespreekbaar wordt gemaakt binnen een organisatie en dat iedereen weet wat de normen zijn wanneer er sprake is van grensoverschrijdend gedrag.

Afschrikken

Ouders, minderjarigen en medewerkers die merken dat er binnen een organisatie aandacht is voor veiligheid, zullen eerder met vragen en problemen naar voren durven te komen dan wanneer dit onderwerp onbesproken blijft. Mogelijke daders zullen eerder worden afgeschrikt wanneer ze weten dat er in de organisatie aandacht is voor veiligheid, omgangsvormen en het voorkómen van grensoverschrijdend gedrag.

Omgangsregels maken

Elke organisatie is anders en dat geldt ook voor omgangsregels binnen de organisatie. Bij vereniging X zijn regels over roken en het drinken van alcohol wel van toepassing, bij vrijwilligersorganisatie Y misschien niet. Een voorbeeld van omgangsregels vindt u in bijlage 3. Dit document is een basisdocument dat aangevuld kan worden met specifieke regels per organisatie.

Begint u met het opstellen van omgangsregels voor uw organisatie, betrek (vrijwillige) medewerkers, ouders en minderjarigen daar dan bij. Bijvoorbeeld tijdens een aparte bijeenkomst of een algemene ledenvergadering. Zo creëert u direct draagvlak voor de omgangsregels. De omgangsregels worden niet ondertekend, maar gelden als huisregels van een organisatie.

Stap 3: Gedragscode

Pas een gedragscode toe. Naast omgangsregels is het belangrijk om richtlijnen te hebben waarin de grenzen aan het contact met minderjarigen staan. In tegenstelling tot de omgangsregels ondertekenen vrijwilligers en medewerkers een gedragscode. Een ondertekende gedragscode kan in geval van grensoverschrijdend gedrag helpen in een juridisch (strafrechtelijk of tuchtrechtelijk) traject.

Waar ligt de grens?

De omgang en het lichamenlijk contact met minderjarigen in (vrijwilliger)organisaties kan nooit tot in detail worden beschreven. Dat is ook niet de bedoeling van een gedragscode. Bij veel activiteiten is er sprake van lichamenlijk contact en een bepaalde intimiteit: stoeien, tegen elkaar aanzitten, in kleine ruimtes vertoeven, wassen in gemeenschappelijke ruimten, op kamp in pyjama rondlopen, enzovoort.

Bij de ene activiteit is er een intensievere omgang met de minderjarigen dan bij de andere. De grenzen in de omgang met minderjarigen zijn dan minder scherp en wat ongewenst gedrag is, verschilt per situatie.

Grenzen zijn persoonlijk

Niet iedereen heeft de behoefte om te worden aangeraakt. Iedere minderjarige heeft het recht om niet aangeraakt te willen worden. Het is daarom belangrijk dat er een klimaat is waarin minderjarigen deze grenzen mogen hebben en dat ook mogen aangeven; door iets te zeggen of door lichaamstaal. Medewerkers moeten er bij stilstaan dat niet ieder minderjarige gewend is om voor zichzelf op te komen en moeten letten op zowel de verbale als non-verbale signalen. Ook als het lichamelijke contact onschuldig en goed bedoeld is. Vrijwillige medewerkers hebben vaak een opvoedkundige rol of zijn een rolmodel voor een minderjarige. Medewerkers moeten daarom de persoonlijke grenzen van minderjarigen respecteren en zijn er verantwoordelijk voor dat zij, maar ook andere begeleiders deze grenzen niet overschrijden.

Maar sommige grenzen zijn haarscherp

Grenzen in het contact met kinderen zijn weliswaar niet 100% te benoemen, maar er is een haarscherpe grens en die is dat alle seksuele contacten tussen medewerkers en minderjarigen ontoelaatbaar zijn. Dit geldt zowel voor strafbare handelingen als voor niet strafbare handelingen. Seksueel contact tussen medewerkers en minderjarigen wordt aangemerkt als een ernstige beroepsfout.

Voor wie?

Voor wie de gedragscode zou moeten gelden is afhankelijk van de organisatie. Uitgangspunt is dat de gedragscode in ieder geval moet gelden voor iedereen die in een bepaalde gezagsverhouding tot minderjarigen staat. Bijvoorbeeld:

- (groeps)leiders
- begeleiders
- leraren
- coaches
- leiding
- (hulp)trainers
- stagiair(e)s
- fysiotherapeuten en overig medisch personeel
- masseurs
- wedstrijdfunctionarissen

Maar ook anderen binnen de vereniging kunnen met minderjarigen te maken hebben, bijvoorbeeld degene die werkzaam is in de kantine, de grensrechter of een meehelpend familielid.

Bedenk bij de afweging voor wie de gedragscode geldt binnen een vereniging, dat plegers blijven zoeken naar een gelegenheid. Plegers kunnen onopvallend en soms over een lange periode een dusdanige band met een minderjarige en soms ook ouders opbouwen, dat situaties kunnen ontstaan waarbinnen misbruik mogelijk is. Bekijk hiervoor de risicoanalyse in stap 4.

Hoe implementeren?

Het is aan te bevelen om de gedragscode op te nemen bij arbeids- en vrijwilligersovereenkomsten. Dit kan ook een verwijzing naar de gedragscode en de omgangsregels zijn. Hierdoor krijgt u als organisatie meer mogelijkheden om de (vrijwillige) medewerkers aan te spreken op hun gedrag. Zo nodig kunt u maatregelen treffen, ook zonder dat er strafbare feiten hebben plaatsgevonden.

Daarnaast is het belangrijk om omgangsregels en de gedragscode op te nemen in het huishoudelijk reglement. Ook het verstrekken van een folder met omgangsregels aan alle betrokkenen bij een vereniging werkt bewustwording en draagvlak in de hand.

Gebruik onze gedragscode!

Een gedragscode moet per organisatie met al haar unieke situaties ingevuld worden. We raden sterk aan onze voorbeeldgedragscode (zie bijlage 4) precies over te nemen en hooguit enkele organisatiespecifieke termen aan te passen. Zo kunt een woord als 'pupil' veranderen in 'jeugdlid'. Het is echter van belang dat u zo dicht mogelijk bij onze tekst blijft, zodat u kunt deelnemen aan een eventueel gezamenlijk tuchtrecht en de registratielijst. Dit zijn twee belangrijke instrumenten waarmee u uw vrijwilligersorganisatie veiliger kunt maken. U leest hier meer over in stap 11 en stap 12. Lees ook de toelichting op de voorbeeld gedragscode in bijlage 5.

Stap 4: Risicoanalyse

Maak een risicoanalyse. Niet overal en niet bij iedere functie is de kans op seksueel misbruik even groot. Kijk bij u in de organisatie wie veel met minderjarigen werkt, op welke momenten en in welke context.

De persoon

Het is vaak eenvoudig om vast te stellen wie er direct met minderjarigen te maken krijgt. Minder duidelijk is het bij functies waarbij een medewerker wel op de vereniging aanwezig is, maar geen begeleidingstaken heeft naar de minderjarigen. Denk bijvoorbeeld aan iemand die de grasmat van het sportveld onderhoudt of de penningmeester. Deze personen zijn deel van de vereniging. Zij kunnen aanwezig zijn bij activiteiten, in de kantine of bij festiviteiten. Per organisatie moet ingeschat worden of deze personen een risico vormen voor minderjarigen.

Van personen (plegers) die kinderen misbruiken, is bekend dat zij kwetsbare kinderen op grote afstand herkennen. Soms werken zij jarenlang aan het opbouwen van een relatie met het kind, voordat het misbruik daadwerkelijk plaatsvindt. Mensen in dit soort functies kunnen voldoende gelegenheid hebben om toch een contact met het kind op te bouwen.

De gelegenheid

Is het in uw organisatie vanzelfsprekend dat volwassenen alleen zijn met een minderjarige? Dan kán dit een risico vormen en gelegenheid bieden tot misbruik voor plegers. Vanzelfsprekend is het per situatie afhankelijk of dit soort gelegenheden uitgesloten kunnen worden. Het is geenszins de bedoeling om in organisaties waar fysiek contact juist gewenst is, dit te verbieden. Maar wees er als organisatie bewust van dat dit een risico vormt. Hoe zijn de verhoudingen tussen vrijwilliger en minderjarige? Zolang het onderwerp seksueel misbruik bespreekbaar is en ieder lid weet waar hij of zij terecht kan met twijfels over het eigen handelen of dat van anderen, wordt de gelegenheid tot misbruik beperkt.

De omgeving

Ook de fysieke omgeving kan een potentiële plegger de ruimte geven die hij of zij nodig heeft voor grensoverschrijdend gedrag. Zijn er veel afgesloten of afgelegen ruimtes? Hoe is een accommodatie ingericht; slapen vrijwilligers samen met minderjarigen in één ruimte? Ook de omgeving van het vrijwilligerswerk vraagt om een kritische blik en inschatting van de risico's.

Het is raadzaam om in ieder geval goed de risico's in beeld te brengen voor vrijwilligers die functies bekleden als:

- begeleiders/coaches
- leiding
- (hulp)trainers
- stagiair(e)s
- fysiotherapeuten
- masseurs
- wedstrijdfunctionarissen

Vereniging NOV adviseert overigens voor elke vrijwilliger een zogeheten Verklaring Omtrent Gedrag aan te vragen. Bekijk, wanneer u bezig bent met de risicoanalyse, ook de doelgroepanalyse in bijlage 6 en de uitleg over de Verklaring Omtrent Gedrag die te vinden is bij stap 6.

Stap 5: Vertrouwenspersoon

Stel een in- of externe vertrouwenspersoon aan waar medewerkers, jeugdleden en ouders naast het bestuur terecht kunnen. Wanneer het meldprotocol uit stap 7 gecommuniceerd wordt, is het belangrijk het melden laagdrempelig te maken. Nodig mensen nadrukkelijk uit ervaringen en vermoedens van seksueel misbruik te melden. Ook voor een beschuldigde van ongewenst gedrag of seksueel misbruik is het belangrijk dat hij of zij zich kan wenden tot een vertrouwenspersoon. Deze vertrouwenspersoon kan nooit dezelfde persoon zijn als degene die het slachtoffer of de ouders bijstaat.

De vereniging kan kiezen voor vertrouwenspersonen die deel uitmaken van de organisatie (interne vertrouwenspersoon) of een externe vertrouwenspersoon. Een interne vertrouwenspersoon kent de organisatie en de cultuur beter. De leden kennen haar of hem waardoor de drempel om naar deze persoon te stappen laag is. Een externe vertrouwenspersoon kan ook. Deze staat wat verder van de organisatie af en kan zich daardoor meer onpartijdig en onafhankelijker opstellen. Waar de organisatie ook voor kiest, het is wenselijk dat de vertrouwenspersoon betrouwbaar en ter zake deskundig is. Het is van belang dat deze wordt voorgesteld aan de leden en begeleiders, zodat iedereen weet wie dit is en hoe deze persoon bereikt kan worden. Informatie en advies over de taken, bevoegdheden en het profiel van vertrouwenspersonen zal te verkrijgen zijn bij het landelijk ondersteuningspunt, dat nog in 2009 wordt opgezet.

Op dit moment wordt ook gekeken naar de mogelijkheid dat vrijwilligerscentrales een rol spelen in het begeleiden van een gezamenlijke vertrouwenspersoon voor alle lokale organisaties die met minderjarigen werken. Mogelijk kan de gemeente zo'n initiatief ondersteunen.

Stap 6: Aanstellingsbeleid

Pas het aanstellingsbeleid aan. Vrijwilligers en medewerkers kunnen niet altijd bij elke organisatie zo maar aan de slag. Veel organisaties stellen in hun aanstellingsbeleid voorwaarden voor bijvoorbeeld de vaardigheden waarover iemand moet beschikken. Selecteer uw vrijwilligers zorgvuldig en voer een selectieprocedure in als u die nog niet toepast. Vraag in die procedure gerust naar de motivatie van de vrijwilliger om met kinderen te willen werken. Vraag ook naar zijn werkervaring en referenties bij vorige organisaties. Een selectieprocedure is niet 'onbeleefd', maar laat zien dat de organisatie de inzet van vrijwilligers serieus neemt. Ze doen niet voor spek en bonen mee, maar horen er helemaal bij. Door een selectieprocedure te standaardiseren, zorg je dat vrijwilligers weten waar ze aan toe

zijn. Je wil niet de indruk wekken dat de ene persoon wel en de andere persoon niet gescreend wordt.

Verklaring Omtrent Gedrag (VOG)

Het verplicht stellen van een Verklaring Omtrent Gedrag (VOG) voor alle vrijwilligers is één van de middelen die helpen seksueel misbruik te voorkomen in uw organisatie. Bij een VOG-aanvraag gaat de minister van Justitie na of de aanvrager strafbare feiten heeft gepleegd die een risico vormen voor de functie waarvoor de verklaring wordt aangevraagd. Zo zal iemand die ooit veroordeeld is voor ontucht met minderjarigen geen VOG krijgen voor trainer/begeleider van een jeugdteam. Maar hij zal hem wellicht wel krijgen als hij hem nodig heeft voor de functie van financieel medewerker bij een autobedrijf. Het gaat dus om de relatie tussen de gepleegde delicten en de functie waarvoor de verklaring wordt aangevraagd. Het feit dat iemand zo'n verklaring kan overleggen betekent dus niet dat iemand nooit met Justitie in aanraking is geweest.

Niet waterdicht, toch doen

Het verplicht stellen van een VOG sluit misbruik niet uit. Het bespreken van en het laten zien dat je als vrijwilligersorganisatie bewust bezig bent met het onderwerp, kan potentiële plegers echter wel afschrikken. Bij pedofilie is de kans op recidive groot. Bekend is dat plegers meestal in situaties proberen te komen waarin ze eenvoudig contact met minderjarigen kunnen maken. Daarbij maken ze gebruik van de welwillendheid en het vertrouwen van een organisatie. Een pleger van seksueel misbruik is niet te herkennen aan het uiterlijk. Vaak zijn het heel voorkomende en aardige mensen die zich bovendien binnen korte tijd onmisbaar weten te maken. Het zijn mensen waarvan je niet verwacht dat ze seksueel misbruik plegen. Justitie herkent eerder veroordeelde plegers wel en die kennis moeten we gebruiken.

Wanneer en hoe?

Een VOG kan altijd van iemand worden verlangd zodra een belanghebbende dat wenselijk vindt, ook als het om een vrijwilliger gaat. De screening wordt gedaan door de COVOG. Wil de COVOG goed kunnen screenen, dan moet de organisatie aangeven wat de functie is en wat de risico's zijn. Kijk hier wie bij u in de organisatie zeker een VOG moet hebben als u dat niet van iedereen verlangt.

Aanvragen VOG

Bij de aanvraag vult de organisatie een deel van het aanvraagformulier VOG in. U vult in voor welke organisatie en functie de VOG wordt aangevraagd en welke risico's u afgedekt wilt hebben. De aspirant vrijwilliger vult het deel met zijn/haar persoonsgegevens in en gaat naar het gemeentehuis om de aanvraag in te dienen. De gemeente controleert het formulier en stuurt de aanvraag door naar het COVOG. Het COVOG neemt alleen contact op met de aanvrager als er twijfels zijn omtrent de verklaring of als deze geweigerd wordt. Als vereniging of vrijwilligersorganisatie hoort u niets en wacht u gewoon af tot de vrijwilliger een VOG kan laten zien. Laat de vrijwilliger pas daarna aan het werk. Normaal gesproken wordt de VOG binnen één week na ontvangst bij het COVOG afgegeven. In de nabije toekomst wordt het mogelijk de VOG via internet aan te vragen. U en de (aspirant)vrijwilliger hoeven dan niet meer de deur uit.

Kosten VOG

De VOG kost in 2009 €30,05. De minister van Justitie heeft toegezegd voor vrijwilligers de VOG zo'n €10,- goedkoper te maken onder voorwaarde dat elektronische aanvraag mogelijk is. Een VOG is dan nog steeds niet goedkoop, maar een organisatie die een VOG verplicht stelt, geeft wel een sterk signaal af. Vereniging NOV maakt zich samen met grote vrijwilligersorganisaties in Nederland sterk voor de gratis VOG voor verenigingen en vrijwilligersorganisaties.

Meer informatie VOG

Op de website van het ministerie van Justitie, www.justitie.nl, staat meer informatie over de VOG. Een brochure over de VOG is te bestellen op www.postbus51.nl.

Stap 7: Meldprotocol

Maak een meldprotocol. In een meldprotocol staat beschreven wat men moet doen en laten in geval van vermoedens, betrapping op heterdaad of spontane onthulling. Een meldprotocol wordt altijd op maat gemaakt en zal in samenspraak met betrokkenen worden opgesteld. Dit is om op voorhand draagvlak te creëren bij (vrijwillige) medewerkers. Het is slim om het meldprotocol bij het vrijwilligerscontract te voegen, zodat elke vrijwilliger het in handen krijgt. Voeg hier ook de gedragscode aan toe uit stap 3. Het protocol kan ook in de inwerkperiode aan de medewerker worden overhandigd, waarbij hij of zij tekent voor ontvangst.

Melding is geen beschuldiging

Als organisatie kun je het intern verplichten om seksueel misbruik of het vermoeden ervan te melden. Een interne meldplicht zorgt ervoor dat het melden geen zaak is van persoonlijke overwegingen en oordelen. Wanneer de organisatiecultuur zo is dat onbestemde gevoelens over een persoon op een veilige plaats en in vertrouwen uitgesproken kunnen worden, verlaagt dit de drempel om te melden aanzienlijk. Belangrijk is daarbij de boodschap dat een melding niet hetzelfde is als een beschuldiging en dat iedere melding objectief wordt onderzocht.

In de wet is vastgelegd dat iedereen die kennis draagt van een ernstig strafbaar feit hiervan aangifte moet doen. Verkrachting of ander seksueel misbruik is een ernstig strafbaar feit. Het niet-aangeven kan worden bestraft. Dit geldt dus voor iedereen in de vereniging.

Voorbeeldmeldprotocol

Het voorbeeldmeldprotocol (zie bijlage 7) gaat uit van de situatie dat melding bij het bestuur wordt gedaan. Dit kan ook bij een door het bestuur aangewezen (contact)persoon.

Samenhang tussen reglementen

De meldplicht hoort vastgelegd te zijn in de gedragscode, omgangsregels en het huishoudelijk reglement. Door de meldplicht op te nemen in het huishoudelijk reglement kunnen de leden van de vereniging worden verplicht om ook niet strafbaar gestelde vormen van seksueel misbruik en seksueel grensoverschrijdend gedrag te melden.

Zwijgplicht naast gedoseerde openheid

Het is aan te bevelen om ook een voorlopige zwijgplicht in te stellen voor het bestuur, de melder en de (vrijwillige) medewerkers binnen een vrijwilligersorganisatie. Daardoor worden niet meer personen betrokken dan voor een zorgvuldige behandeling noodzakelijk is. Dit voorkomt dat geruchten ontstaan en iemand al bij voorbaat schuldig wordt bevonden. De zwijgplicht is ook belangrijk om te zorgen dat een eventuele strafrechtelijke procedure niet wordt belemmerd. Betrokkenen moeten wel de mogelijkheid hebben zich te uiten, bijvoorbeeld bij een in- of externe vertrouwenspersoon.

Aan slachtoffers en ouders kan geen zwijgplicht worden opgelegd. Het is daarom belangrijk hen goed te informeren waarom het belangrijk is dat niet teveel personen van het feit/vermoeden op de hoogte zijn. Dit geldt natuurlijk totdat een zaak objectief is uitgezocht.

Afgezien van een voorlopige zwijgplicht in het kader van justitieel onderzoek, zijn alle betrokkenen het

meest gebaat bij een zo groot mogelijke openheid van zaken. Hierdoor kunnen onduidelijkheid, speculatie en sensatieverhalen voorkomen worden. Daarnaast is er de informatiebehoefte van de 'buitenwereld', met name van de media. Het is zaak om oog te hebben voor het gegeven dat journalisten vanuit hun beroep als nieuwsgaarder informatie willen. Door zelf tijdig correcte en gerichte informatie te verschaffen, kan met de pers een basis van vertrouwen worden gelegd en hoeft de organisatie geen onnodige schade te lijden. Gerichte en eerlijke informatieverschaffing over de feiten vormt de beste garantie dat journalisten correcte informatie zullen verspreiden.

Stap 8: Reglement en statuten

Pas het reglement en de statuten aan. In de statuten van een vereniging wordt de essentie vastgelegd van:

- de verhouding tussen de vereniging en haar leden,
- tussen de vereniging en haar vrijwilligers,
- en het doel van de vereniging, hetgeen meestal neerkomt op de verhouding van de organisatie met de maatschappij.

In het Huishoudelijk Reglement worden dit soort uitgangspunten en principes op een praktische manier uitgewerkt. In beide horen punten over het voorkomen van seksueel misbruik.

Wat hoort er in de statuten:

- Streven naar veiligheid voor deelnemende minderjarigen, verwijzing naar omgangsregels en gedragscode (zie stap 2 en stap 3).
- Zorgvuldige omgang met vrijwilligers, inclusief selectieprocedure.
- Basisprincipes voor melding en behandeling van klachten, tuchtrecht (zie stap 11).

Wat hoort er in het Huishoudelijk Reglement:

- Wie kan op welk moment waar terecht met welke reden?
- Meldprotocol (zie stap 7), tuchtrecht (zie stap 11) uitgewerkt

Stap 9: Training

Train de vrijwilligers. Vrijwilligers zijn de oren en ogen van de organisatie. Zij moeten weten hoe zij op een veilige manier om kunnen gaan met kinderen: waar grenzen liggen in het contact en wat ze moeten doen wanneer ze grensoverschrijdend gedrag signaleren.

- Wat kan wel en niet?
- Wat doe je als je twijfelt?
- Bij wie kun je terecht met vermoedens?
- Wat gebeurt er met een melding?

U kunt zelf een training organiseren. Of u kunt hiervoor hulp invoeren van het landelijk bureau van uw vereniging als deze bestaat, van een vrijwilligerssteunpunt of bijvoorbeeld bij MOVISIE.

Stap 10: Veilige omgeving

Uit de risicoanalyse van stap 4 komen een aantal verbeterpunten naar voren. Ga met een aantal mensen na wat er aan deze risicovolle situaties gedaan kan worden. Bepaal hoeveel tijd en geld dat kost en plan het in.

Niet alles kan tegelijkertijd. Een verantwoordelijke vereniging onderneemt stappen, maar niemand verwacht dat alles in korte tijd is opgelost. Betrek zo mogelijk capabele vrijwilligers, ouders of andere betrokkenen die u bij de uitwerking kunnen ondersteunen.

Stap 11: Tuchtrect

Op dit moment ontwikkelt NOC*NSF een gemeenschappelijk tuchtrect. Het tuchtrect is bedoeld om te onderzoeken en te beoordelen of de aangeklaagde de gedragsregels heeft overtreden of zich anderszins heeft misdragen. Het kan gedrag betreffen dat niet strafbaar gesteld is door Justitie, maar dat wel op grond van geldende regels van de organisatie laakbaar is. Door middel van het tuchtrect kan de organisatie degene die het ontoelaatbare gedrag pleegt corrigeren.

De gerechtelijke en tuchtrectelijke procedures staan los van elkaar, maar de rechter en tuchtcommissie kunnen wel degelijk rekening houden met elkaars visie of uitspraak. Wij adviseren iedereen het door ons geboden tuchtrect toe te passen, omdat dit het gebruik van het registratiesysteem (zie stap 12) mogelijk maakt. Binnen het lopende project In Veilige Handen kijken we naar de mogelijkheden om organisaties te ondersteunen bij de implementatie van tuchtrect. Met vragen kan ook nu al contact worden opgenomen met de kennislijn van MOVISIE 030 789 21 12.

Stap 12: Registratiesysteem

Wanneer de organisatie onze gedragscode en meldprotocol hanteert en zich aansluit bij het tuchtrect kan er ook gebruik gemaakt worden van het te ontwikkelen registratiesysteem. Dit betekent ook dat u kunt controleren of een nieuwe vrijwilliger bij één van de aangesloten organisaties al eerder een misstap heeft begaan. Dit registratiesysteem gaat daarin verder dan Justitie en vermeldt iedereen bij een bij het tuchtrect aangesloten organisatie tegen wie een maatregel is getroffen. In het systeem kunnen dus ook mensen staan die geen strafrectelijke veroordeling hebben gekregen.

Het voeren van een gezamenlijke registratielijst is een gevoelige zaak. De privacy is immers in het geding. Daarom moet de lijst voldoen aan een aantal criteria van de Commissie Bescherming Persoonsgegevens (CBP, zie www.cbpweb.nl). Niet iedereen zal er in mogen kijken, en niet iedereen kan zo maar iemand aanmelden. Het CBP wil dat alle vrijwilligersorganisaties die mee gaan doen aan de lijst tenminste een gedragscode hebben, maar organisaties zullen op termijn ook tuchtrect moeten hebben. Bij het aanstellingsbeleid moet de gedragscode als bijlage bij het vrijwilligerscontract komen. Verder moet er een meldprotocol zijn en uiteindelijk zal er ook een protocol moeten zijn over hoe mensen op de lijst komen en hoe informatie over mensen kan worden opgevraagd.

Aan een aantal van deze randvoorwaarden wordt nog hard gewerkt, maar een aantal kunnen nu al worden ingevoerd door iedereen die later aan de lijst mee wil doen: de gedragscode en het meldprotocol. Vrijwilligersorganisaties hebben de vrijheid om de preventie van en de omgang met seksueel misbruik op hun eigen manier vorm te geven, maar voor de gezamenlijke registratielijst is het belangrijk om zo dicht mogelijk bij de aangeboden teksten te blijven.

Via deze site houden we u op de hoogte van de ontwikkeling van het registratiesysteem.

Stap 13: Informeer betrokkenen

Het is belangrijk om iedereen die betrokken is of kan zijn, op zijn minst te informeren. Veel effectiever is het echter om vrijwilligers, medewerkers, leden, klanten, ouders en eventuele andere betrokkenen gedurende de voorgaande stappen mee te nemen in de besluitvorming en implementatie. Zij raken

dan doordringen van de noodzaak.

Ook is het raadzaam om het preventiebeleid van tijd tot tijd te evalueren, waarbij de leden en/of hun ouders kunnen worden geraadpleegd.

5. Bijlagen

Bijlage 1, toelichting op de definitie seksueel misbruik

Seksueel misbruik

Elke vorm van seksueel gedrag of seksuele toenadering, in verbale, non-verbale of fysieke zin, opzettelijk of onopzettelijk, die door de persoon die het ondergaat als ongewenst of gedwongen wordt ervaren;

en /of plaatsvindt binnen een ongelijke machtsverhouding (volwassene-kind, hulpverlener-cliënt, leerkracht-leerling, trainer-pupil, leiding – jeugd lid, e.d.);

en / of andere handelingen of gedragingen die strafbaar zijn volgens het Wetboek van Strafrecht.

In het eerste deel van de definitie wordt uitgelegd dat de gevoelens van het slachtoffer bepalend zijn en niet de gedachten of bedoelingen van de pleger. Dat wordt verwoord in de laatste zin "die door de persoon die het ondergaat als ongewenst of gedwongen wordt ervaren". De grenzen van wat 'gewenst' en 'ongewenst' is, verschillen per persoon. Het gaat om het respecteren van de grenzen die de ander aangeeft, of laat blijken. De één lacht mee met een dubbelzinnig grapje; de ander voelt zich er behoorlijk ongemakkelijk onder. Of: wat voor het ene kind een bemoedigend klopje is, zal een ander opvatten als een vervelende en onnodige aanraking. Het gaat hierbij om situaties tussen volwassenen of kinderen onderling.

Een veel minder 'grijs gebied' wordt verwoord in het tweede deel van de definitie. Hier gaat het om misbruik maken van de ongelijke machtspositie tussen volwassene / begeleider enerzijds en een kind, een volwassene met een verstandelijke beperking en/of een volwassene die in een onmachtige situatie verkeert anderzijds. Een belangrijk wetsartikel in het kader van misbruik van een kind door een medewerker van de vereniging is artikel 249 in het Wetboek van Strafrecht:

"Hij die ontucht pleegt met zijn minderjarig kind, stief- of pleegkind, zijn pupil, een aan zijn zorg, opleiding of waakzaamheid toevertrouwde minderjarige of zijn minderjarige bediende of ondergeschikte, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren of een geldboete van de vierde categorie."

Daarnaast is iedere vorm van seksuele toenadering met jeugdigen beneden de 16 jaar verboden (Wetboek van Strafrecht: artikel 244, 245, 247, 248a, 249). En het Afbeeldingen maken van seksuele gedragingen van iemand die nog geen 18 jaar is ook (Wetboek van Strafrecht: artikel 240b). Al deze wetsartikelen zijn bedoeld om kwetsbare personen te beschermen.

Als het gaat om seksueel misbruik van volwassenen zijn de artikelen 242 (seksueel binnendringen van het lichaam / verkrachting) en 246 (aanranding) van belang.

Deze definitie wordt gebruikt als basis voor de gedragscode voor (vrijwillige) medewerkers. Als zodanig moet deze deel uitmaken van het huishoudelijk reglement van de verenigingen. En er wordt aan gerefereerd in de omgangsregels die voor alle betrokkenen bij de clubs gelden.

Bijlage 2, wetsartikelen

Artikel 244 Wetboek van Strafrecht

Hij die met iemand beneden de leeftijd van twaalf jaren handelingen pleegt die bestaan uit of mede bestaan uit het seksueel binnendringen van het lichaam, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste twaalf jaren of geldboete van de vijfde categorie.

Artikel 247 Wetboek van Strafrecht

Hij die met iemand van wie hij weet dat hij in staat van bewusteloosheid, verminderd bewustzijn of lichamelijk onmacht verkeert, dan wel aan een zodanige gebrekkige ontwikkeling of ziekelijke stoornis van zijn geestvermogens lijdt dat hij niet of onvolkomen in staat is zijn wil daaromtrent te bepalen of kenbaar te maken of daartegen weerstand te bieden of met iemand beneden de leeftijd van zestien jaren buiten echt ontuchtige handelingen pleegt of laatstgemelde tot het plegen of dulden van zodanige handelingen buiten echt met een derde verleidt, wordt gestraft met een gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren of geldboete van de vierde categorie.

Artikel 248 Wetboek van Strafrecht

1. Indien een der in de artikelen 240b, 243, 245 tot en met 247, 248a, 248b en 249 omschreven misdrijven zwaar lichamelijk letsel ten gevolge heeft of daarvan levensgevaar voor een ander te duchten is, wordt gevangenisstraf van ten hoogste twaalf jaren of geldboete van de vijfde categorie opgelegd.

2. Indien een der in de artikelen 240b, 242, 243 tot en met 247, 248a, 248b en 249 omschreven misdrijven de dood ten gevolge heeft, wordt gevangenisstraf van ten hoogste vijftien jaren of geldboete van de vijfde categorie opgelegd.

Artikel 249 Wetboek van Strafrecht

1. Hij die ontucht pleegt met zijn minderjarig kind, stiefkind of pleegkind, zijn pupil, een aan zijn zorg, opleiding of waakzaamheid toevertrouwde minderjarige of zijn minderjarige bediende of ondergeschikte, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren of geldboete van de vierde categorie.

2. Met dezelfde straf wordt gestraft:

1°. de ambtenaar die ontucht pleegt met een persoon aan zijn gezag onderworpen of aan zijn waakzaamheid toevertrouwd of aanbevolen;

2°. de bestuurder, arts, onderwijzer, beambte, opzichter of bediende in een gevangenis, rijksinrichting voor kindbescherming, weeshuis, ziekenhuis, of instelling van weldadigheid, die ontucht pleegt met een persoon daarin opgenomen;

3°. degene die, werkzaam in de gezondheidszorg of maatschappelijke zorg, ontucht pleegt met iemand die zich als patiënt of cliënt aan zijn hulp of zorg heeft toevertrouwd.

Bijlage 3, voorbeeld van omgangsregels

Iedereen die de vereniging bezoekt onderschrijft de doelstellingen en het huishoudelijk reglement van de vereniging en houdt zich aan de omgangsregels die hieronder zijn opgeschreven. Wie dat doet, is van harte welkom.

Wij vinden afspraken over de manier van omgaan met elkaar belangrijk, omdat iedereen zich prettig en veilig moet kunnen voelen. Dit kan alleen als je elkaar in je waarde laat en elkaar met respect behandelt. Dit betekent dat wij in onze vereniging alle vormen van ongelijkwaardige behandeling zoals, pesten, machtsmisbruik, discriminerende, racistische, seksistische of (seksueel) intimiderende gedragingen of opmerkingen, of het hiertoe aanzetten, ontoelaatbaar vinden.

Wij vragen van alle medewerkers, kinderen, hun ouders of andere bezoekers, dat zij meewerken aan het naleven van de omgangsregels. Niet alle zaken die anderen kunnen kwetsen, kunnen we in regels verwoorden. Dan zouden het er veel te veel worden. Dit wil natuurlijk niet zeggen dat als iets niet genoemd wordt, dit wel toelaatbaar is.

1. Ik accepteer en respecteer de ander zoals hij is en discrimineer niet. Iedereen telt mee binnen de vereniging.
2. Ik houd rekening met de grenzen die de ander aangeeft.
3. Ik val de ander niet lastig.
4. Ik berokken de ander geen schade.
5. Ik maak op geen enkele wijze misbruik van mijn machtspositie.
6. Ik scheld niet en maak geen gemene grappen of opmerkingen over anderen.
7. Ik negeer de ander niet.
8. Ik doe niet mee aan pesten, uitlachen of roddelen.
9. Ik vecht niet, ik gebruik geen geweld, ik bedreig de ander niet, ik neem geen wapens mee.
10. Ik kom niet ongewenst te dichtbij en raak de ander niet tegen zijn of haar wil aan.
11. Ik geef de ander geen ongewenste seksueel getinte aandacht.
12. Ik stel geen ongepaste vragen en maak geen ongewenste opmerkingen over iemands persoonlijk leven of uiterlijk.
13. Als iemand mij hindert of lastig valt dan vraag ik hem/haar hiermee te stoppen. Als dat niet helpt vraag ik een ander om hulp.
14. Ik help anderen om zich ook aan deze afspraken te houden en spreek degene die zich daar niet aan houdt op aan en meldt dit zo nodig bij het bestuur.

Bijlage 4, Voorbeeld gedragscode (vrijwillige) medewerker

Veel grenzen in het contact tussen medewerkers en pupillen in de vereniging zijn niet eenduidig. Het ene kind wil even op schoot zitten als het troost zoekt, het andere kind heeft behoefte aan een aai over de bol en weer een ander kind vindt het niet prettig om aangeraakt te worden. Hierover kunnen dus nooit precies grenzen worden afgesproken die voor alle kinderen en in alle situaties gelden. Dat is maar goed ook, want voor veel kinderen is dichtbijheid en lichamelijk contact een voorwaarde om te groeien. Maar er is wel één heel duidelijke grens en dat is de grens dat seksuele handelingen en contacten tussen (jong)volwassen medewerkers en kinderen die bij ons komen absoluut ontoelaatbaar zijn!

In art. 249 van het Wetboek van Strafrecht staat: Hij die ontucht pleegt met zijn minderjarig kind, stiefkind of pleegkind, zijn pupil, een aan zijn zorg, opleiding of waakzaamheid toevertrouwde minderjarige of zijn minderjarige bediende of ondergeschikte, wordt gestraft met *gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren* of geldboete van de vierde categorie). Daarnaast is iedere vorm van seksuele toenadering met jeugdigen beneden de 16 jaar verboden (Wetboek van Strafrecht: artikel 244, 245, 247, 248a, 249). En het Afbeeldingen maken van seksuele gedragingen van iemand die nog geen 18 jaar is, is ook verboden (Wetboek van Strafrecht: artikel 240b).

Daarom hebben wij als vereniging voor al onze (vrijwillige) medewerkers een gedragscode opgesteld. Wanneer je bij ons komt werken, als vrijwilliger, stagiair(e) of als betaalde kracht, vragen wij je deze gedragscode te ondertekenen. Hiermee verklaar je dat je de gedragscode kent en niet tegen de gedragscode in zult handelen.

1. De begeleider moet zorgen voor een omgeving en een sfeer waarbinnen de pupil zich veilig en gerespecteerd voelt.
2. De begeleider onthoudt zich ervan de pupil te bejegenen op een wijze die de pupil in zijn waardigheid aantast.
3. De begeleider dringt niet verder door in het privéleven van de pupil dan functioneel noodzakelijk is. De begeleider ontvangt de pupil niet bij hem thuis.
4. De begeleider onthoudt zich van elke vorm van seksuele benadering en misbruik ten opzichte van de pupil. Alle seksuele handelingen, contacten en relaties tussen begeleider en pupil tot 18 jaar zijn onder geen beding geoorloofd en worden beschouwd als seksueel misbruik.
5. De begeleider mag de pupil niet op zodanige wijze aanraken, dat deze aanraking naar redelijke verwachting als seksueel of erotisch van aard ervaren zal worden.
6. De begeleider zal tijdens trainingdagen, kampen, reizen, uitjes en dergelijke zeer terughoudend en met respect omgaan met pupillen en de ruimtes waarin zij zich bevinden, zoals de kleedkamer of hotelkamer.
7. De begeleider heeft de plicht de pupil naar vermogen te beschermen tegen vormen van ongelijkwaardige behandeling en seksueel misbruik en zal er actief op toezien dat de gedragscode door iedereen die bij de pupil is betrokken, wordt nageleefd.
8. Indien de begeleider gedrag signaleert dat niet in overeenstemming is met deze gedragscode en bij vermoedens van seksueel misbruik, is hij verplicht hiervan melding te maken bij de daarvoor door het bestuur aangewezen personen.
9. De begeleider krijgt of geeft geen (im)materiële vergoedingen die niet in de rede zijn.
10. In die gevallen waar de gedragscode niet (direct) voorziet, of bij twijfel over de toelaatbaarheid van bepaalde gedragingen ligt het binnen de verantwoordelijkheid van de begeleider in de geest van de gedragscode te handelen en zo nodig daarover in contact te treden met een door het bestuur aangewezen persoon.

Overtreding van deze code leidt tot de tucht- of klachtenprocedure en kan disciplinaire maatregelen tot gevolg hebben. Wanneer een medewerker wordt verdacht van strafbare feiten van seksueel misbruik van pupillen zal het bestuur politie/justitie inschakelen.

Deze gedragscode is vastgesteld door de van (naam bestuur / vergadering vereniging)

Ondertekening vrijwilliger

Ondertekening Bestuur Vereniging

Bijlage 5, toelichting op voorbeeld gedragscode

1. De begeleider moet zorgen voor een omgeving en een sfeer waarbinnen de pupil zich veilig en gerespecteerd voelt.

Het kind moet worden gerespecteerd. Er mag geen onderscheid worden gemaakt naar of nadruk worden gelegd op godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht, nationaliteit, seksuele gerichtheid, culturele achtergrond, leeftijd of lichamelijke kenmerken.

Dat betekent dat het kind zich zowel tijdens de activiteiten van de vereniging, maar ook daarbuiten - bijvoorbeeld in het clubhuis, in de kleedruimtes of kantine - veilig moet voelen en het gevoel moet hebben dat hij zich - letterlijk - vrij kan bewegen.

2. De begeleider onthoudt zich ervan de pupil te bejegenen op een wijze die de pupil in zijn waardigheid aantast.

Dit betekent dat je een kind / jongere nooit op een manier bejegent die hem in zijn waardigheid aantast. Je onthoudt je van discriminerende, kleinerende of (seksueel) intimiderende opmerkingen en gedragingen. Dit geldt tijdens werktijd, maar ook daarbuiten, tijdens alle activiteiten die door of namens de vereniging worden georganiseerd.

3. De begeleider dringt niet verder door in het privéleven van de pupil dan nodig.

In het vrijwilligerswerk komt het veel voor dat men kinderen ook kent vanuit sociale contacten. Maar de begeleider is binnen de vereniging altijd de verantwoordelijke. Binnen de vereniging gaat het niet om vriendschap of andere sociale relatie, maar om de relatie begeleider – pupil.

Het is belangrijk dat de begeleider zich bewust is van zijn positie, die ook buiten de vereniging door kan spelen. Het gaat erom dat de begeleider gepaste afstand houdt en niet verder doordringt in het privéleven van de pupil dan nodig is voor het gezamenlijk gestelde doel (activiteit) van de vereniging. Bijvoorbeeld: het onnodig vragen stellen over het privéleven, persoonlijke afspraken maken, contact opnemen met het kind buiten de activiteiten van de vereniging om, enzovoort.

4. De begeleider onthoudt zich van elke vorm van seksueel misbruik ten opzichte van de pupil: alle seksuele handelingen, contacten en relaties tussen begeleider en pupil tot 18 jaar zijn onder geen beding geoorloofd en worden beschouwd als seksueel misbruik.

De begeleider mag zijn positie en relatie nooit gebruiken voor doeleinden ten eigen nutte die in strijd zijn met zijn verantwoordelijkheid, of die de grenzen van de relatie overschrijden. Hierbij kan worden gedacht aan:

- een seksueel / erotisch geladen sfeer scheppen;
- seksueel getinte opmerkingen en insinuaties, zoals grof taalgebruik of schuine moppen;
- het stellen van vragen over seks, bijvoorbeeld over masturbatie, frequentie en vormen van vrijen;
- de pupil op een niet-functionele wijze bekijken en aanraken waarbij de ogen of handen zijn gericht op de geslachtskenmerken;
- bevrediging van de eigen seksuele verlangens.

Alle seksuele handelingen en relaties tussen medewerkers en kinderen / jongeren tot 18 jaar, of met iemand met een ontwikkelingsachterstand, zijn ontoelaatbaar en strafbaar volgens artikel 249 Wetboek van Strafrecht.

Tussen volwassenen en kinderen / jeugdigen is sprake van een natuurlijk overwicht en dus een machtsverschil. Een kind kan daardoor zaken moeilijker weigeren, of overzien waar het om gaat. Het is aan de volwassene om de grenzen te bewaken. Dit geldt ook voor mensen met een

ontwikkelingsachterstand / verstandelijke beperking. De kalenderleeftijd vormt bij hen geen criterium, maar het feit dat zij een achterstand hebben in de verstandelijke en/of emotionele en sociale ontwikkeling.

Dit betekent dat de begeleider:

- nooit seksuele toenadering zoekt tot kinderen/jongeren en/of een seksueel of erotisch geladen sfeer schept (bijvoorbeeld door het laten zien van porno, of de eigen geslachtsorganen);
- een kind/jongere nooit gebruikt voor bevrediging van de eigen seksuele en/of agressieve verlangens;
- nooit (met seksueel gedrag) mag ingaan op verliefde gevoelens, seksuele verlangens of fantasieën van de pupil óók niet wanneer hij/zij je daartoe lijkt uit te nodigen, dan wel onomwonden uitnodigt;
- wanneer er een erotisch/seksueel geladen sfeer mocht ontstaan, of zou kunnen ontstaan, tussen de begeleider en de pupil, de begeleider afstand neemt en de situatie bespreekbaar maakt met de leiding of vertrouwenspersoon;
- wanneer bij de begeleider gevoelens van verliefdheid, maar ook afkeer of agressie ontstaan t.o.v. het kind / de jongere, neemt de begeleider afstand en maakt de situatie bespreekbaar met de leiding of vertrouwens(contact)persoon.

5. De begeleider mag de pupil niet op zodanige wijze manier aanraken, dat deze aanraking naar redelijke verwachting als seksueel of erotisch van aard ervaren zal worden.

Uitgangspunt is dat de pupil het als seksueel getint ervaart.

Bijvoorbeeld: het te lang vasthouden van een hand bij begroeten of afscheid nemen, iemand naar je toetrekken, je tegen het kind / de jongere aandrukken, een tongzoen geven, aanraken van billen en borsten, enzovoort.

Functionele aanrakingen zijn soms noodzakelijk (een jonge of gehandicapte pupil helpen bij het naar de wc gaan) of wenselijk (een pupil troosten) en mits daar geen misbruik van gemaakt wordt, toegestaan.

De begeleider moet er voor zorgen dat daar waar lichamen contact noodzakelijk en functioneel is, dit contact of deze aanraking niet verkeerd - in de zin van seksueel getint of intimiderend - kan worden geïnterpreteerd.

De begeleider houdt bij lichamen contact rekening met grenzen die de pupil aangeeft, leeftijd, ontwikkelingsniveau, achtergronden, de specifieke situatie en wat maatschappelijk en/of cultureel als aanvaardbaar wordt gezien.

6. De begeleider zal tijdens bijeenkomsten, trainingsdagen, kampen, reizen, uitjes en dergelijke zeer terughoudend en met respect omgaan met pupillen en de ruimtes waarin zij zich bevinden, zoals de kleedkamer of hotelkamer.

Gereserveerd en met respect betekent in dit beval bijvoorbeeld dat:

- begeleider en pupil bij voorkeur niet met zijn tweeën op reis gaan, maar met bijvoorbeeld een extra begeleider of meerdere pupillen;
- begeleider en pupil in een één op één situatie niet op één kamer slapen; er zijn minstens 2 begeleiders op een groep kinderen;
- gereserveerd en met respect omgaan met de ruimtes waarin de kinderen zich bevinden, betekent dat de pupil zich daar veilig moet voelen, zijn privacy gewaarborgd is en sociale controle niet is uitgesloten. Hierbij kan onder andere worden gedacht aan:
- niet zonder aankondiging de kleedkamer of de hotelkamer betreden en bij voorkeur in gezelschap van een andere volwassene;

- de deur open laten staan na het binnentreden, tenzij duidelijk is dat beiden behoefte hebben aan een zekere privacy;
- gesprekken met het kind in een neutrale ruimte worden gehouden (niet in kleedruimte, slaap- of hotelkamer).

7. De begeleider heeft de plicht de pupil naar vermogen te beschermen tegen vormen van ongelijkwaardige behandeling en seksueel (machts)misbruik en zal er actief op toezien dat de gedragscode door iedereen die bij de pupil is betrokken, wordt nageleefd.

De begeleider heeft binnen zijn mogelijkheden de verantwoordelijkheid voor de veiligheid en het welzijn van de pupil.

Indien de begeleider grensoverschrijdend gedrag signaleert is hij verantwoordelijk het ongewenste gedrag te (doen laten) stoppen en te zorgen voor de veiligheid van het kind.

De begeleider is alert op signalen die kunnen wijzen op seksueel misbruik / overtreding van de gedragscode.

8. Indien de begeleider gedrag signaleert dat niet in overeenstemming is met deze gedragscode / bij vermoedens van seksueel misbruik, is hij verplicht hiervan melding te maken bij de daarvoor aangewezen personen.

Alle vermoedens of constatering van seksueel misbruik moeten worden gemeld.

Het kan zijn dat een pupil een begeleider in vertrouwen neemt en vertelt dat iemand hem/haar misbruikt. De begeleider belooft in een dergelijk geval geen geheimhouding. Feiten van vertrouwelijke aard, aan jou toevertrouwd, moeten te allen tijde worden gerespecteerd. Maar wanneer de belangen van de pupil in het geding zijn, dient de begeleider hiervan melding te maken of tenminste een derde te raadplegen. Indien enigszins mogelijk gebeurt dit in overleg met de pupil.

9. De begeleider mag geen (im)materiële vergoedingen geven of krijgen die niet in de rede zijn.

Door vergoedingen dreigen de objectiviteit van het handelen en de onafhankelijke positie van de begeleider en die van de pupil in het gedrang te komen. Hierdoor kan een voedingsbodem ontstaan voor (seksueel) machtsmisbruik.

10. In die gevallen waar de gedragscode niet (direct) voorziet, of bij twijfel over de toelaatbaarheid van bepaalde gedragingen ligt het binnen de verantwoordelijkheid van de begeleider in de geest van de gedragscode te handelen.

Dit betekent dat de begeleider ook alert is op gedragingen die niet direct als seksueel misbruik of intimidatie zijn te betitelen, maar wel als grensoverschrijdend worden ervaren. Ook in dit geval is het belangrijk dat passende maatregelen worden genomen, zoals het aanspreken van de persoon in kwestie. Desgewenst kan de begeleider de in het protocol genoemde personen raadplegen.

Bijlage 6, Doelgroepenanalyse: voor wie een VOG?

Een VOG is slechts één van de maatregelen die verenigingen treffen om een veilig klimaat te scheppen. Alleen een verplichting om een VOG aan te vragen is niet voldoende. In aanvulling daarop moet de vereniging allereerst omgangsregels afspreken. Daarnaast worden alle (betaalde en onbetaalde) medewerkers die met de kinderen werken gevraagd een gedragscode te ondertekenen. Verder moet bij het in dienst treden van een (vrijwillige) medewerker gevraagd worden om referenties en moet de landelijke waarschuwingslijst worden geraadpleegd.

Voor wie een VOG?

Voor het vrijwillig jeugdwerk geldt geen wettelijke verplichting om een VOG aan te vragen.

De werkgever / vereniging kan zelf bepalen of hij iemand voor de uitvoering van een bepaalde functie vraagt een VOG te overleggen.

Vereniging NOV stelt zich op het standpunt dat het in principe raadzaam is om voor iedere (vrijwillige) medewerker die direct of indirect met kinderen / jongeren te maken krijgt (kan krijgen) een VOG rond zeden aan te vragen. Het bestuur van de vereniging kan een werknemer / vrijwilliger verplichten een VOG te overleggen. Hoe meer de andere verenigingen in de sector werken met een VOG, hoe belangrijker het wordt dat ook u er mee werkt. U zou anders de kans kunnen lopen dat u in verhouding aantrekkelijker wordt voor pedoseksuelen, aangezien ze bij u wel en bij anderen niet aan de slag kunnen zonder VOG.

Het is vaak wel eenvoudig om vast te stellen wie er direct met kinderen te maken krijgt.

Minder duidelijk is het bij functies waarbij een medewerker wel op (het terrein van) de vereniging aanwezig is, maar geen begeleidingstaken heeft naar de kinderen / jongeren, bijvoorbeeld iemand die de grasmat onderhoudt van het sportveld, of de penningmeester.

Is een VOG voor deze functies wel noodzakelijk?

Hierop is geen eenduidig antwoord mogelijk. Deze personen zijn deel van de vereniging, zij kunnen aanwezig zijn bij activiteiten, in de kantine, bij festiviteiten, enzovoort. Van personen (plegers) die kinderen misbruiken, is bekend dat zij kwetsbare kinderen op grote afstand herkennen en soms jarenlang werken aan het opbouwen van een 'relatie' met het kind, voordat het misbruik daadwerkelijk plaatsvindt. Mensen in dit soort functies kunnen voldoende gelegenheid hebben om toch een contact met het kind op te bouwen.

Wanneer wel?

Het is raadzaam om in principe voor alle vrijwilligers binnen het vrijwillig jeugdwerk een VOG aan te vragen, maar in ieder geval voor vrijwilligers die functies bekleden als: begeleiders / coaches; leiding; (hulp)trainers; stagiair(e)s; fysiotherapeuten; masseurs; vertrouwenspersonen; wedstrijdfunctionarissen.

Wanneer niet?

Zoals gezegd: het is raadzaam om voor alle vrijwilligers die betrokken zijn bij jeugdleden een VOG aan te vragen. Mocht je als vereniging besluiten om voor bepaalde functies / functiegroepen geen VOG aan te vragen, maak dan een helder afwegingskader (bijvoorbeeld deze functiegroep werkt op het landelijk bureau en komt niet met kinderen in aanraking) en denk na over de risico's: bijvoorbeeld dat bepaalde functiegroepen weliswaar niet direct met kinderen in aanraking komen, maar wellicht wel indirect de kans hebben om contacten met kinderen aan te knopen. Voorkom in ieder geval willekeur: laat het al dan niet aanvragen van een VOG niet afhangen van de persoonlijke beoordeling van een vrijwilligerscoördinator of bestuurslid.

Vastleggen in huishoudelijk reglement

Om willekeur te voorkomen én duidelijkheid te scheppen is het belangrijk dat in het huishoudelijk reglement wordt opgenomen voor welke functies / functiegroepen wel of geen VOG opgevraagd dient te worden.

VOG, Gedragscode en referenties

Iedereen waarvoor een VOG wordt aangevraagd wordt ook gevraagd de gedragscode te ondertekenen.

Het kan raadzaam zijn om voor functies waarvoor geen VOG is aangevraagd, wel de gedragscode te laten ondertekenen, bijvoorbeeld meewerkende ouders die op verzoek van de vereniging regelmatig kinderen vervoeren. Wanneer deze personen wél de gedragscode hebben moeten ondertekenen, zijn de grenzen aan contacten met kinderen / jongeren voor hen in ieder geval duidelijk.

Voor alle vrijwilligers is het raadzaam referenties in te winnen: dit kan door de landelijke referentielijst te raadplegen en het opvragen van referenties bij vorige werkgevers / vrijwilligersorganisaties waarbij expliciet naar mogelijke klachten over ongewenst gedrag wordt gevraagd.

Blijk uit een VOG wantrouwen?

Een vaak gehoord argument is dat als je van iemand een VOG vraagt dit een uiting van wantrouwen is. Bedenk u dat als u de VOG-plicht onderdeel maakt van uw gedragsregels en deze vaststelt dat niet meer als zodanig gezien wordt. Het wordt wel zo gezien als u geheel willekeurig de één wel en de ander niet een VOG laat overleggen. Bedenkt u zich ook dat inmiddels op jaarbasis ruim 500.000 mensen een VOG moeten aanvragen, een aantal dat jaarlijks groeit. De kans is zeer groot dat de persoon van wie een VOG verlangt al eerder er een heeft moeten aanvragen voor zijn of haar werk en het helemaal niet vreemd vindt. Tenslotte moet u zich afvragen of u de persoon die zich verzet tegen het aanvragen van een VOG wel echt binnen uw vereniging wil hebben.

Bijlage 7, voorbeeld meldprotocol

Dit protocol beschrijft hoe je moet handelen bij situaties waarin sprake is van (vermoedens van) seksueel misbruik / ongewenst gedrag en hoe en bij wie deze gemeld moeten worden.

Het protocol biedt bescherming aan de melder / degenen die naar het protocol handelen, aan het vermoedelijke slachtoffer en aan degene die beschuldigd wordt. Het protocol geeft ook een verplichting: te handelen op de vastgelegde manier.

Het protocol heeft betrekking op het contact tussen begeleiders (al diegenen die met kinderen/jongeren tot 18 jaar werken / in aanraking komen) en pupillen en op grensoverschrijdende contacten tussen pupillen onderling.

Naast dit meldprotocol is er een klachten- of tuchtprocedure die in werking kan worden gezet na een melding. Ook kan melden leiden tot aangifte wanneer er sprake is van een (vermoeden) van een strafbaar feit. Verder kan melding leiden tot (voorlopige) maatregelen t.o.v. de beschuldigde. (zie hoofdstuk F)

Het bestuur is verantwoordelijk om op een zo zorgvuldig mogelijk en objectieve wijze met elke melding om te gaan. Indien nodig zal het bestuur dan ook een beroep doen op in- of externe deskundigen.

1. Wat is seksueel misbruik?

Wat zegt de wet?

De Nederlandse wetgeving geldt voor iedereen, dus ook voor gebeurtenissen die zich binnen dan wel buiten XXXX (naam vereniging) afspelen. In het Wetboek van Strafrecht, boek II, titel XIV 'misdrijven tegen de zeden' stellen diverse wetsartikelen bepaalde seksuele gedragingen strafbaar. Deze zijn ook binnen XXXX allen van kracht.

Eén wetsartikel 249 willen we hier met name noemen:

"Hij die ontucht pleegt met zijn minderjarig kind, stiefkind of pleegkind, zijn pupil, een aan zijn zorg, opleiding of waakzaamheid toevertrouwde minderjarige of zijn minderjarige bediende of ondergeschikte, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren of een geldboete van de vierde categorie".

Een jeuglid is aan de zorg en waakzaamheid van onze vereniging toevertrouwd. Dit artikel is dus onverminderd van kracht op al diegenen die jeugdleden begeleiden. »

Definitie seksueel misbruik

Er bestaan vele uitingsvormen van seksueel misbruik van kinderen. Sommige gedragingen zijn door het duidelijke (strafbare) seksuele karakter niet voor tweeërlei uitleg vatbaar. Maar bij sommige gedragingen kunnen vloeiende overgangen bestaan tussen wat je wel en wat je niet als seksueel / ongewenst kunt typeren. Als criterium kan worden gehanteerd: of het welzijn van het kind en zijn lichamelijke en psychische integriteit in het geding zijn.

Bij seksueel misbruik zijn de 'gevoelens van het jeugdlied' en niet de 'gedachten of bedoelingen van de volwassene' bepalend. En hetgeen is verwoord in de zedenparagraaf van het Wetboek van Strafrecht. De volgende definitie geeft hierover duidelijkheid:

Seksueel misbruik

Elke vorm van seksueel gedrag of seksuele toenadering, in verbale, nonverbale, digitale of fysieke zin, opzettelijk of onopzettelijk, die door de persoon die het ondergaat als ongewenst of gedwongen wordt ervaren;

en /of plaatsvindt binnen een ongelijke machtsverhouding (volwassene- kind, hulpverlener-cliënt, leerkracht-leerling, trainer-pupil, leiding – jeugdlied, e.d.);

en / of andere handelingen of gedragingen die strafbaar zijn volgens het Wetboek van Strafrecht.

Om welke gedragingen gaat het?

In de gedragscode staat duidelijk verwoord welke gedragingen niet zijn toegestaan. Enkele voorbeelden:

alle seksuele contacten met kinderen tot 18 jaar;

een seksueel/erotisch geladen sfeer scheppen (ook via afbeeldingen, post, telefoon, sms, e-mail, internet);

intieme relaties tussen jeugdleden en begeleiders;

ongewenste aanrakingen.

2. Signaleringstaak medewerkers

Alle medewerkers hebben een taak in het signaleren van (vermoedens van) seksueel misbruik en grensoverschrijdend gedrag.

We verwachten dat zij niet alleen de grovere vormen serieus nemen, maar ook de zogenaamde 'kleinere' grensoverschrijdingen. Deze komen het meest voor en zijn vaak een signaal voor een klimaat waarin ernstigere vormen meer kans kunnen krijgen.

Wanneer je mildere vormen van grensoverschrijdend gedrag signaleert, verwachten we dat je de betreffende perso(n)en daarop aanspreekt en corrigerend optreedt.

3. Meldplicht bij (vermoedens / signalen) van seksueel misbruik

Iedereen die seksueel misbruik vermoedt, of erover hoort, is **verplicht dit te melden** bij het bestuur (of door een door het bestuur daarvoor aangewezen persoon). Zie bijlage 1.

Wanneer medewerkers twijfelen over de ernst of het terecht zijn van een vermoeden, geldt een **consultatieplicht** bij een **vertrouwenspersoon** die zij om advies kunnen vragen (zie bijlage 1).

Indien medewerkers (vermoedens van) seksueel misbruik direct uiten bij hun leidinggevende, gaat deze niet zelf tot handelen over, maar schakelt de het bestuur in.

De meldplicht overstijgt alle andere belangen die in het geding zouden kunnen zijn, zoals de wens tot geheimhouding bij het slachtoffer.

Het is niet aan medewerkers om aan waarheidsvinding te doen, dit kan een eventueel juridisch traject verstoren.

Let wel: een melding is **géén** beschuldiging! Na een melding wordt zorgvuldig en objectief onderzocht wat er aan de hand is. Er is oog voor zowel de privacy en belangen van het vermoedelijke slachtoffer als die van de beschuldigde. Het bestuur laat zich desgewenst adviseren door (externe) deskundigen over verdere handelwijzen:

- gesprek met beschuldigde;
- informatief gesprek met de politie;
- instellen calamiteitenteam;
- in gang zetten klachtenprocedure;
- aangifte bij politie;
- voorlopige maatregelen t.a.v. de vermoedelijke pleger / beschuldigde;
- veiligstellen en opvang van het slachtoffer;
- informatie aan betrokkenen;
- nazorg.

4. Voorlopige zwijgplicht na een melding

Naast de meldplicht geldt een **voorlopige zwijgplicht** voor het bestuur, de melder en medewerkers binnen de organisatie ten opzichte van derden. Natuurlijk kunnen deze betrokkenen zich wel uiten bij de vertrouwenspersoon.

Een voorlopige zwijgplicht is nodig zodat er niet meer personen bij een zaak worden betrokken dan voor een zorgvuldige behandeling noodzakelijk is. Er moet worden voorkomen dat geruchten ontstaan en iemand al bij voorbaat als 'schuldig' wordt bestempeld. De zwijgplicht is ook belangrijk om te zorgen dat een eventuele strafrechtelijke procedure niet wordt belemmerd.

5. Hoe te handelen bij vermoedens of feiten rond seksueel misbruik

Er zijn vele signalen die op seksueel misbruik kunnen duiden, maar het belangrijkste signaal is misschien wel: **ik heb het gevoel dat er iets niet klopt.**

Ga bij jezelf het volgende na en probeer alleen feiten te benoemen:

- Wanneer begon de ongerustheid? Waardoor? Wat is er precies gebeurd?
- Om welke signalen gaat het? Wanneer doen ze zich voor?
- Zijn er geleidelijke of plotselinge gedragsveranderingen? Hoe lang is dit al aan de hand?

Het kan ook zijn dat een jeugdlid je spontaan vertelt over het misbruik, een ouder zijn zorgen naar je uitsprekt, of dat je het zelf ter plekke constateert. »

DOEN

→ Zorg voor de veiligheid van het kind / de jongere(en).

→ Als je iemand op heterdaad betrapt:

- Laat het slachtoffer niet alleen;
- Meld het onmiddellijk aan de leidinggevende of degene die bereikbaarheidsdienst heeft voor calamiteiten;
- Als de situatie bedreigend is: bel 112 zodat de politie kan ingrijpen;
- Laat de toestand zoveel mogelijk onaangeroerd i.v.m. eventueel sporenonderzoek. Bel de zedenpolitie (112), meld waarover het gaat en vraag om instructies.

→ Stel zo weinig mogelijk vragen. Luister en stel het kind op zijn/haar gemak.

→ Schrijf alles zo letterlijk en feitelijk mogelijk op, ook de vragen die je hebt gesteld.

- Vertel dat je verplicht bent het verhaal aan het bestuur te melden, maar dat er geen stappen buiten medeweten van het slachtoffer om worden genomen.
- Meld het vermoeden direct bij het bestuur (zie bijlage 1.). Bij twijfel consulteer de vertrouwenspersoon.
- Verwijs de persoon desgewenst naar een vertrouwenspersoon.
- Licht zo snel mogelijk de leidinggevende in over de situatie.
- Blijf beschikbaar voor het kind/de jongere en blijf de normale begeleiding bieden.

LATEN

- Handel nooit op eigen houtje!
- Hoor het vermoedelijke slachtoffer niet uit. Het uithoren van het vermoedelijke slachtoffer en/of het spreken met contactpersonen van het vermoedelijke slachtoffer kan een eventueel juridisch traject verstoren. Het is niet aan de medewerker om aan waarheidsvinding te doen!
- Neem bij een vermoeden nooit zelf contact op met de vermoedelijke pleger, ook niet als het een collega is. De beste manier om het misbruik te stoppen en aan te pakken, is een objectief en een officieel onderzoek.
- Denk aan de (voorlopige) zwijgplicht!
- Beloof nooit geheimhouding, ook niet wanneer een slachtoffer erom vraagt.